ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Τὰ πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 59ον. ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ, 1923. Ἀριθ. 11.

ΠΕΡΙ ΜΙΚΡΩΝ

«Οὕτω δὲν εἶναι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός σας τοῦ ἐν οὐρανοῖς νὰ ἀπολεσθῇ εἷς τῶν μικρῶν τούτων.»

(Ματθ. ιη'. 14).

Συνήθως οἱ μικροὶ ἢ τὰ μικρὰ παραβλέπονται πολὺ εἰς τὸν κόσμον. Ὅταν δὲ ὁμιλῶμεν περὶ «μικρῶν», δὲν ἐννοοῦμεν μόνον τὸν ὄγκον ἢ τὸ μέγεθος, ἢ τὸ ἀνάστημα ἢ τὴν ἡλικίαν. Οἱ μικροὶ δὲν εἶναι μόνον οἱ μὴ ὡριμάσαντες ἀκόμη σωματικῶς ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες δὲν ὡρίμασαν ἠθικῶς ἢ πνευματικῶς, κοινωνικῶς ἢ ἐν γένει κοσμικῶς.

Ἐὰν ὑπάρχῃ μία ἐξαιρετικὴ τάξις ἀνθρώπων, πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς δεικνύει ἀνέκαθεν ἰδιαιτέραν ὅλως συμπάθειαν, ἡ τάξις αὕτη εἶναι ἡ τῶν *μικρῶν*, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ δίδων ποτήριον ὕδατος ψυχροῦ «δὲν θέλει χάσει τὸν μισθὸν αὐτοῦ» (Ματθ. ι'. 42). Εἶναι ἡ τάξις τῶν πτωχῶν τῷ πνεύματι (δηλ. τῶν ἐστερημένων μεγάλων κοσμικῶν βλέψεων), περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Χριστὸς ὅτι «αὐτῶν εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. ε'. 3). Εἶναι ἡ τάξις ἐκείνη, διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ ἴδιος ὁ Χριστός: «Ὅστις σκανδαλίσῃ ἕνα ἐξ αὐτῶν, συμφέρει εἰς τὸν τοιοῦτον νὰ περιδεθῇ μύλου πέτρα εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ νὰ καταποντισθῇ εἰς τὸ πέλαγος τῆς θαλάσσης» (Ματθ. ιη'. 6).

Ἐπίσης εἶναι ἡ τάξις ἐκείνη διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ Χριστός: «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε εἰς ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, εἰς ἐμὲ ἐποιήσατε» (Ματθ. κε'. 40, πρβλ. 45).

Εἶναι ἡ τάξις ἐκείνη, τὴν ὁποίαν οἱ κατὰ τὴν γνώμην των δεδικαιωμένοι περιεφρόνουν καὶ ἐχλεύαζον, μὴ θέλοντες οὔτε κἂν νὰ τοὺς ἐγγίσουν ἢ νὰ τοὺς συναναστραφοῦν, διότι τοὺς ἐθεώρουν ὡς μεμολυσμένους ἁμαρτωλούς, ἀποβλήτους, περιφρονητέους.

Εἶναι, τελευταῖον, ἡ τάξις ἐκείνη, περὶ τῆς ὁποίας τὸ ἐδάφιόν μας λέγει ὅτι «δὲν εἶναι θέλημα τοῦ Πατρός σας ν' ἀπολεσθῇ εἷς ἐξ αὐτῶν».

Καὶ εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν εὐτυχῶς ἀνήκομεν, ἀναγνῶστα, ὅλοι ἡμεῖς· ναί, ὁλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης, ἡ ἁμαρτωλὴ καὶ ἀποξενωμένη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀνθρωπότης, ἐξαιρέσει βεβαίως τῶν ἀπ' αἰώνων Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, ὑποκριτῶν, ὑπερηφάνων, ἐγωϊστῶν, δοκησισόφων, δεδικαιωμένων καὶ ἄλλων, ἐναντίον τῶν ὁποίων ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξετόξευσεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ φοβερὰ *οὐαί*! (Ματθ.

κγ΄. 13—29). Θὰ ἐξετάσωμεν τώρα τὰ κάτωθι ζητήματα ἐν σχέσει πρὸς τὴν τάξιν αὐτὴν τῶν μικρῶν.

Α. Διατὶ ὁ Θεὸς δεικνύει τόσην συμπάθειαν καὶ ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ;

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ Θεοῦ ἡ ἐξαιρετικὴ αὐτη μέριμνα καὶ συμπάθεια πρὸς αὐτοὺς ὀφείλεται εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, εἰς τὴν φύσιν Αὐτοῦ, ἡ ὁποία εἶναι ἀγάπη, συμπάθεια, ἀγαθωσύνη.

Ἐὰν εἷς κοσμικὸς πατήρ, ἀσθενὴς πολλάκις, ἄπειρος καὶ ἀνίκανος νὰ πράξῃ τι αἰσθάνεται ἰδιαιτέραν συμπάθειαν πρὸς τὰ ἀσθενῆ καὶ καχεκτικὰ τέκνα του, μυριάκις πλειότερον ἡ πατρικὴ καρδία τοῦ Θεοῦ «δὲν θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ», ἀλλὰ νὰ ζῇ οὗτος καὶ νὰ ἀπολαύῃ τὴν ἀγάπην, τὴν πίστιν, τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ Πατρός. Οὗτος εἶναι ὁ κυριώτερος λόγος, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν μικρῶν ἐξεταζόμενον τὸ ζήτημα μᾶς δίδει τὰς ἑξῆς ἀπαντήσεις :

1) Διότι οἱ μικροὶ εἶναι μικροί, ***αἰσθάνονται τὴν σμικρότητά των πρὸ τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Θεοῦ***, καὶ δὲν προβάλλουν ἑαυτοὺς κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν βουλῶν Αὐτοῦ. Διότι εἶναι μικροὶ καὶ πρέπει νὰ μεγαλώσουν, νὰ φθάσουν εἰς ὥριμον πνευματικὴν ζωήν, ν᾽ ἀποκτήσουν τὸ ἀνάστημα τοῦ Χριστοῦ, νὰ φθάσουν εἰς τὸ μέτρον τοῦ πληρώματος Αὐτοῦ. Πρὸ μιᾶς τοιαύτης ἐπιβεβλημένης ἀναπτύξεως καὶ προόδου οὐδὲν ἐμπόδιον πρέπει νὰ τεθῇ. Πρέπει νὰ ἦναι ἀνοικτὸς ὁ δρόμος τῆς προόδου των, τὸν ὁποῖον τοῖς ἤνοιξεν αὐτὸς ὁ Θεός.

2) Διότι οἱ μικροί, ὡς μικροὶ καὶ ἀσθενεῖς, ***ἔχουσι περισσοτέραν ἀνάγκην περιθάλψεως*** καὶ περιποιήσεως. Ποία μήτηρ ἢ ποῖος πατὴρ ἐγκαταλείπει ποτὲ τὸ καχεκτικὸν ἢ ἀσθενὲς τέκνον του ; Ἐξακολουθεῖ νὰ τὸ περιποιῆται, καὶ καταδικασμένον ἂν ἦναι εἰς θάνατον, λόγῳ τῆς παθήσεώς του. Ἡ μητρικὴ στοργή, ἡ πατρικὴ ἀγάπη ἔχει τὴν πεποίθησιν ὅτι ἴσως κατορθώσῃ ἂν ὄχι ν᾽ ἀπομακρύνῃ ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐντελῶς τὸν θάνατον, τοὐλάχιστον νὰ τὸν ἐπιβραδύνῃ. Ὁ Θεὸς διὰ τῆς ὑπὲρ τῶν «μικρῶν» φροντίδος του ἐντελῶς ἐξήλειψε τὸν θάνατον καὶ ἀπεσόβησεν αὐτόν. Ὁ πιστεύων ζῇ.

3) Διότι οἱ μικροὶ ***περιφρονοῦνται ὑπὸ πάντων***. Πῶς ἐφέροντο οἱ Σπαρτιᾶται πρὸς τὰ μικρά των παιδία ὅταν τὰ ἔρριπτον εἰς τοὺς Ἀποθέτας ; Πῶς ἐφέροντο πρὸς τοὺς ταπεινοὺς οἱ μεγάλοι τοῦ Μεσαίωνος καὶ ἄλλων ἐποχῶν μεγιστᾶνες ; Εἶναι ταῦτα τόσον τρομερὰ ὥστε αὐτὰ καὶ μόνον θὰ ἠδύναντο νὰ δικαιολογήσουν τὴν παγκόσμιον ἐξέγερσιν τῶν κατωτέρων καὶ περιφρονημένων τάξεων κατὰ τῶν ἄλλων.

Β΄ Πρὸς τοὺς περιφρονημένους καὶ ἀπερριμένους καὶ ἀποβλήτους τοῦ κό-

σμου τρέφει σταθερὰν συμπάθειαν ὁ Θεός, διότι *θέλει νὰ τοὺς σώσῃ*· ἐπειδὴ δὲν εἶναι μόνον Πατήρ, εἶναι καὶ ***Σωτήρ***..

Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Σωτὴρ πάντων τῶν ἁμαρτωλῶν, τῶν συναισθανομένων τὰς ἁμαρτίας των· εἶναι ὁ Σωτὴρ τῶν καταδιωκομένων ἕνεκεν δικαιοσύνης, τῶν καταλαλουμένων ἀδίκως, τῶν μικρῶν καὶ ἐλαχίστων, οἵτινες ἔθεσαν ὡς πρόγραμμα τῆς ζωῆς των τὸ νὰ ὑπηρετήσουν τὸν Κύριον καὶ πᾶσαν εὐγενῆ καὶ ἁγίαν ἰδέαν ἀπορρέουσαν ἀπὸ τοῦ Κυρίου καὶ ἐξυπηρετοῦσαν τὰ ὕψιστα συμφέροντα τῶν ὁμοίων των. Ὁ Θεὸς εἶναι Σωτὴρ τῶν μικρῶν, οἵτινες ὑπέστειλαν τὸ ***ἐγώ*** των μέχρις ἐξαφανισμοῦ καὶ ὑπερύψωσαν τὸν Χριστὸν μέχρις οὐρανοῦ.

Ὁ Θεὸς δὲν ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον διὰ νὰ τὸν τιμωρῇ καὶ νὰ τὸν ἐκδικῆται· Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ὀργὴ καὶ ἡ ἐκδίκησις τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύπτεται ἐναντίον ἀνθρώπων, ἀλλὰ τίνων ἀνθρώπων; Τῶν κατακρατούντων τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ, τῶν ἑκουσίως καὶ συνεχῶς ἁμαρτανόντων καὶ ἐπιμενόντων ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.

Ἐκεῖνοι ὅμως, οἵτινες ἐν ἀγνοίᾳ διατελοῦντες ἁμαρτάνουν καὶ μόλις συναισθανθοῦν τοὺς πρώτους παλμοὺς τοῦ Πνεύματος ὠθοῦντας αὐτοὺς πρὸς τὸν Πατέρα, πρὸς τὸν Σωτῆρα, ὁμολογοῦν τὰς ἁμαρτίας των, οὗτοι εἶναι συμπαθεῖς εἰς τὸν Θεόν· θὰ τολμήσω δὲ νὰ εἴπω ὅτι ὁ Θεὸς ὑπάρχει δι' αὐτοὺς καὶ μόνον δι' αὐτούς, τοὺς μικροὺς καὶ ἀσήμους καὶ ἀσθενεῖς, ὅπως ὁδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς μεγαλεῖον, σημαντικότητα, δύναμιν, ἱκανότητα διὰ τῆς σωτηρίας. Τοὺς θέλει νὰ ἦναι ἰσχυροὶ καὶ νὰ χρησιμεύσουν ὡς ὄργανα εἰς τὰς παντοδυνάμους χεῖράς Του· και ὡς τοιαῦτα ἐχρησίμευσαν καὶ θὰ χρησιμεύσουν ἀκόμη.

Ὅταν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἦτο ὁ μέγας φανατικὸς καὶ ζηλωτὴς ὑπὲρ πάντας τοὺς συνομήλικάς του ἐν τῷ ἔθνει του, οὐδεμίαν σχέσιν εἶχε μὲ τοὺς μικροὺς καὶ ἀσήμους. Φαρισαῖος αὐτός, ἐγγράμματος, νομοδιδάσκαλος, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ἦναι ἄσημος καὶ μικρός; Τὴν στιγμὴν ὅμως, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶπε: «Τί θέλεις νὰ πράξω, Κύριε;» ἀνομολογῶν τὴν μηδαμινότητά του ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Κυρίου ἀφ' ἑτέρου, πᾶς τις βλέπει ὅτι τὰ πτερὰ τῆς ὑπερηφανείας τοῦ ἐγωϊσμοῦ του ἐκόπησαν· καὶ τότε ὄχι μόνον ἐδέχθη ὅλην τὴν συμπάθειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐγένετο τὸ «σκεῦος ἐκλογῆς» καὶ ὁ φορεὺς τῆς Θείας ταύτης συμπαθείας πρὸς πάντας. Ἔκτοτε ὁ Παῦλος ἔγεινεν ὄντως μέγας, διότι ἀνεγνώρισεν ὅτι ἡ ἱκανότης ἦτο ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὅταν ἦναι ἀσθενής, τότε εἶναι δυνατός. Ἐκενώθη τοῦ ***ἐγώ***, ἐπληρώθη τοῦ Χριστοῦ, διότι ὁ Θεὸς ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Σωτὴρ τὸν συνεπάθησε καὶ τὸν ἔσωσε.

Γ΄. Πῶς ἔδειξεν ὁ Θεὸς τὸ θέλημά Του πρὸς τοὺς μικρούς;

Ὁ Θεὸς ἐλάλησε διὰ τῶν προφητῶν καὶ διεκήρυξεν ἀνὰ τὸν κόσμον ὅτι δὲν θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀλλὰ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ (Ἰεζεκ. λγ΄. 11).

Τοῦτο εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐκδήλωσις τοῦ ὁποίου ἤρξατο ἀμέσως ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς Ἐδέμ καὶ ἐκορυφώθη, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς εἰσήρχετο εἰς τοὺς περιορισμοὺς καὶ τὰς συνθήκας

τῆς πεπερασμένης ἀνθρωπίνης ζωῆς. Πάντα τὰ μεταξὺ (ἡ οἰκονομία τῶν προφητειῶν καὶ τῶν ἀποκαλύψεων) δὲν ἀπέβλεπον εἰς τίποτε ἄλλο εἰμὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ γνωσθῇ ἡ ἔννοια τῆς ὑποσχέσεως περὶ τῆς σωτηρίας, ἡ ὁποία ἐδόθη ἐκεῖ, ἐν τῇ Ἐδέμ, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ προλειανθῇ τὸ ἔδαφος διὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Σωτῆρος. Ἐὰν δὲ ὁλόκληρος ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ δείκνυται τόσον συνεχὴς καὶ τόσον δραστική, τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ Θεὸς ὁ Πατὴρ διαβλέπει ὅτι οἱ μικροὶ καὶ ἀσθενεῖς δύνανται νὰ γείνουν, καθὼς καὶ ἔγειναν, σημαίνοντες καὶ ἰσχυροὶ εἰς τὰς χεῖρας Αὐτοῦ, ὅταν ἀποδεχθοῦν τὴν προσφερομένην εἰς αὐτοὺς σωτηρίαν.

Ὑπάρχει λοιπὸν καμμία αἰτία ἵνα ἀπελπισθῶμεν ἡμεῖς οἱ ἀσθενεῖς καὶ μικροὶ καὶ ἄσημοι κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ κόσμου, διότι περιφρονούμεθα καὶ κατηγορούμεθα καὶ καταδιωκόμεθα, ἐνῷ πράγματι εἴμεθα τὸ ἀντικείμενον τῆς ἰδιαιτέρας εὐνοίας καὶ μερίμνης καὶ συμπαθείας τοῦ Θεοῦ;

Ἰδοὺ πῶς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος περιγράφει τὴν δύναμιν τῶν μικρῶν καὶ ἀσήμων, σωθέντων ὅμως διὰ τοῦ πολυτίμου αἵματος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: «Ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν ῥαβδισμοῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν καθαρότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ· ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει Θεοῦ· διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν· διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας· ὡς πλάνοι, καὶ ὅμως ἀληθεῖς· ὡς ἀγνοούμενοι, ἀλλὰ καλῶς γνωριζόμενοι· ὡς ἀποθνήσκοντες, ἀλλ' ἰδοὺ ζῶμεν· ὡς παιδευόμενοι, ἀλλὰ μὴ θανατούμενοι· ὡς λυπούμενοι, πάντοτε ὅμως χαίροντες· ὡς πτωχοί, πολλοὺς ὅμως πλουτίζοντες· ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ τὰ πάντα κατέχοντες» (Β'. Κορ. ς'. 4—10).

Αὐτοὶ εἶναι οἱ μικροί, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται πάντες οἱ πιστοί. Αἰσθάνεσαι, φίλε ἀναγνῶστα, ὅτι καὶ σὺ ἀτομικῶς συγκαταλέγεσαι εἰς τὸν κύκλον τῶν μικρῶν; Ἐὰν ναί, τότε θὰ δύνασαι καὶ σὺ νὰ εἴπῃς τ' ἀνωτέρω μετὰ τοῦ Παύλου. Ἐὰν ὅμως ὄχι, ποίαν δικαιολογίαν θὰ φέρῃς ἐνώπιον τοῦ Κριτοῦ σου κατὰ τὴν μεγάλην ἡμέραν; Ἐνόσῳ λέγεται τὸ σήμερον, σπεῦσον διὰ νὰ μὴ καταισχυνθῇς τότε.

Εἴθε πάντες οἱ ἀναγινώσκοντες καὶ οἱ ἀκούοντες ταῦτα νὰ ἦναι οἱ μικροί, διὰ τοὺς ὁποίους δεικνύει τὴν τόσην Του συμπάθειαν ὁ Θεός. Ἀμήν.

Π. Γ. Λογγινίδης.

Η ΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

Ἡ ψυχὴ ἔχει ἀνάγκην τροφῆς, ἀπαραλλάκτως ὅπως καὶ τὸ σῶμα. Τὰ πνευματικὰ κηρύγματα, αἱ συμπροσευχαί, τὸ Κυριακὸν Σχολεῖον, πᾶσαι αἱ πράξεις τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ ἐν γένει, εἶνε πραγματικαὶ εὐωχίαι, ἀληθῆ ***συμπόσια***, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς προσκαλεῖ τὰ τέκνα του ὅπως λάβωσι μέρος εἰς αὐτά.

Τὰ ἐδέσματα ἐν γένει, τὰ φαγητά, τὰ ὁποῖα παραθέτει εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς τὰ συμπόσια ταῦτα, κατὰ τὰ ὁποῖα προσφέρεται αὐτὸς ὁ ἴδιος πρὸς ἡμᾶς, καὶ κατὰ τὰ ὁποῖα δίδει προσέτι εἰς ἡμᾶς τὸν Υἱόν του Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Λόγον του, τὸ Πνεῦμά του τὸ Ἅγιον, ἐν ἑνὶ λόγῳ πάντα τὰ δῶρα τῆς χάριτος του, τὰ φαγητα ταῦτα εἶνε τὰ ἀκόλουθα:

Α'. ***Τὸ γάλα.*** — Τὸ γάλα εἶνε ἡ πρώτη τροφή, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς δίδει εἰς τὰ τέκνα του, ἅτινα εἶνε τὰ πρόβατα τοῦ ποιμνίου του. Εἰς τὸν προφήτην Ἰεζεκιὴλ ἀναφέρεται ὅλη ἡ μέριμνα καὶ ἡ φροντίς, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁ Θεὸς διὰ τὸ ποίμνιόν του τοῦτο (Ἰεζεκιὴλ δ'. 15 — 16). Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἰδιαιτέρως ἐσκέφθη καὶ ἐμερίμνησε διὰ τὰ πρόβατα ταῦτα λέγων: «Ἀφήσατε τὰ παιδία νὰ ἔλθωσι πρὸς ἐμέ καὶ μὴ ἐμποδίζετε αὐτά· διότι τῶν τοιούτων εἶνε ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. ιθ'. 14).

Ὁ Παῦλος γράφει πρὸς τοὺς Κορινθίους, οἵτινες ἦσαν νεογέννητοι Χριστιανοί: «Γάλα σᾶς ἐπότισα» (Α' Κορινθ. γ'. 2), ἀπαραλλάκτως καθὼς τὸ νεογέννητον βρέφος εἰς ὃ προσφέρεται ὡς μόνη καὶ κατάλληλος τροφὴ τὸ γάλα τῆς μητρός του. Ὁ δὲ ἀπόστολος Πέτρος ἔγραψε πρὸς τοὺς διεσπαρμένους εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν Χριστιανούς: «Ἐπιποθήσατε, ὡς νεογέννητα βρέφη, τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα, διὰ νὰ αὐξηθῆτε δι᾿αὐτοῦ· ἐπειδὴ ἐγεύθητε ὅτι ἀγαθὸς ὁ Κύριος» (Α. Πέτρ. β'. 2).

Τὸ γάλα τοῦτο εἶνε ἡ πρώτη καὶ οὐσιωδεστέρα τροφή, εἶνε καὶ πρέπει νὰ εἶναι δι᾿ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς, ***ἡ διδασκαλία τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ*** καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ ***ἐλπὶς τῆς αἰωνίας δόξης***, καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ, πᾶν ὅ, τι εἶνε γλυκύτερον καὶ τερπνότερον ἐν τῇ Χριστιανικῇ διδασκαλίᾳ. Περὶ δὲ τοῦ ***Λόγου τοῦ Θεοῦ*** δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι αὐτος εἶνε καθὼς ἡ γῆ τῆς Χαναάν: «γῆ ῥέουσα γάλα καὶ μέλι» (Ἠσ. στ'. 6).

Β'. ***Τὸ μέλι.*** — Περὶ τῆς τροφῆς ταύτης ὁ Δαυΐδ λέγει: «Πόσον γλυκεῖς εἶνε οἱ λόγοι σου εἰς τὸν οὐρανίσκον μου! εἶναι ὑπὲρ μέλι εἰς τὸ στόμα μου» (Ψαλμ. ριθ'. 103). Ὁ δὲ Σαμψὼν εὗρεν ἐν τῷ πτώματι τοῦ λέοντος «σμῆνος μελισσῶν καὶ μέλι» (Κριταὶ ιδ'. 8). Ἀπαραλλάκτως καὶ ὁ Χριστιανὸς εὑρίσκει εἰς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, οὐχὶ τὸ σμῆνος τῶν μελισσῶν, ἀλλὰ τὸ μέλι καθ᾿ ἑαυτό, ὀφείλει δὲ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Σαμψὼν νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸ μέλι τοῦτο, νὰ φάγῃ ἐξ αὐτοῦ καὶ νὰ προσφέρῃ ἀπὸ τὸ ἴδιον τοῦτο μέλι εἰς πάντας ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἀγαπᾷ.

Ὁ Θεὸς ἔχει ἐπίσης διὰ τὴν ψυχήν μας τὴν γλυκύτητα καὶ ἀγαθότητα τοῦ μέλιτος, τὴν ὁποίαν ἐκ τούτου δοκιμάζομεν εἰς τὸν οὐρανίσκον μας· διὰ τοῦτο γράφει ὁ ἀπόστολος Πέτρος: «Ἐπειδὴ ἐγεύθητε ὅτι ἀγαθὸς εἶνε ὁ Κύριος» (Α'. Πέτρ. β'. 3). Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰσοῦς Χριστὸς εἶπεν: «Ἔλθετε πρός με.... καὶ μάθετε ἀπ᾿ ἐμοῦ, διότι πρᾷος εἶμαι....» (Ματθ. ια'. 29). Ἀλλαχοῦ δὲ γίνεται λόγος περὶ τοῦ μέλιτος ὅπερ σταλάζει ἐκ τοῦ ὄρους (Ἰωὴλ γ'. 18), τοῦτ᾿ ἔστι περὶ τοῦ Χριστοῦ.

Γ'. ***Ὁ ἄρτος.*** — Ὁ ἄρτος, ὡς γνωστόν, εἶνε ἡ οὐσιωδετέρα τροφὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἡ χρησιμωτέρα, ὡς ἐνέχουσα ὅλα τὰ συστατικὰ στοιχεῖα, διὰ τῶν ὁποίων δύναται νὰ τραφῇ καὶ νὰ συντηρηθῇ οὗτος. Διὰ τοῦτο δικαίως ὁ ἄρτος τῆς

ψυχῆς τοῦ Χριστιανοῦ εἶνε ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς (Ἰωάν. στ΄. 26 - 48), ὅστις ἔλεγεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ ***ἄρτος τῆς ζωῆς***, ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ δίδων ζωὴν εἰς τὸν κόσμον. Ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, θέλει ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα· ὅστις ἔρχεται πρὸς ἐμὲ δὲν θέλει πεινάσει πώποτε» Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς θέλει ὁ ἄρτος οὗτος νὰ προσφερθῇ εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους, εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Εἰς δὲ τοὺς μαθητάς του ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τοῦ ἔλεγον: «Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον τοῦτον διὰ νὰ ὑπάγωσι καὶ νὰ εὕρωσι τροφάς», ὁ Χριστὸς ἀπεκρίνατο: «Δότε σεῖς εἰς αὐτοὺς νὰ φάγωσιν» (Λουκ. ια΄. 12 - 13). Ὁπόση ἡ περὶ τούτου εὐθύνη τῶν Χριστιανῶν, τῶν καλουμένων μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ!.. Πρὸς τούτοις δὲ ὁ Χριστὸς δὲν ἠνείχετο νὰ ἀφαιρῆται ἀπὸ τὰ παιδία ὁ ἄρτος, δι' ὃ εἶπεν εἰς τὴν Χαναναίαν: «Δὲν εἶνε καλὸν νὰ λάβῃ τις τὸν ἄρτον τῶν τέκνων» (Ματθ. ιε΄. 26). Ἴσως διὰ τούτου ἠννόει ὅτι τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ δὲν πρέπει νὰ περιφρονοῦν ἢ νὰ ὀλιγωροῦν τὸν ἄρτον, διότι εἶνε δυνατὸν νὰ τοῖς ἀφαιρεθῇ. Ὅθεν ὅταν ζητῶμεν παρὰ τοῦ Θεοῦ «τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον,» ὀφείλομεν νὰ ἀποβλέπωμεν οὐ μόνον εἰς τὸν ἄρτον, ὅστις τρέφει τὸ σῶμα, ἀλλὰ νὰ σκεπτώμεθα καὶ τὸν ἄρτον τῆς ψυχῆς.

Δ΄. ***Τὸ κρέας.*** — Τὸ κρέας, ὡς στοιχεῖον ἀζωτοῦχον, θεωρεῖται τροφὴ τονωτική, ἀλλὰ διὰ στομάχους καλῶς λειτουργοῦντας καὶ οὐχὶ ἀδυνάτους καὶ δυσπεπτικοὺς οἵτινες δὲν δύνανται νὰ ἀνεχθῶσι τοῦτο. Εἰς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐπιφυλάσσεται «στερεὰ τροφὴ» δι' ἐκείνους, οἵτινες δὲν εἶνε πλέον μικρὰ παιδία ἐν τῇ πίστει· διότι ἔρχεται μία ἡλικία εἰς τὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς, καθὼς καὶ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ σώματος, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ γάλα δὲν εἶνε ἀρκετὸν πλέον (Α΄. Κορινθ. γ΄. 2). Τὸ κρέας αὐτὸ εἶνε τὸ αὐστηρὸν καὶ ἐπιβλητικόν, ἀλλ' ἀναγκαῖον μέρος τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας, εἶνε ἐκεῖνο ὅπερ, εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολήν, ἀποκαλεῖται ἡ ***δικαιοσύνη***—τοῦτ' ἔστιν ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, ἥτις δὲν ὀφείλει νὰ ἀνέχηται τὴν ἁμαρτίαν· καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ τέκνου τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν ὀφείλει νὰ ἀγαπᾷ τὴν ἁμαρτίαν.

Ἡ στερεὰ τροφή, τὴν ὁποίαν μᾶς παραθέτει καὶ προσφέρει ἡ Ἁγία Γραφή, εἶνε προσέτι ***ὁ Ἰησοῦς Χριστός***—τὸ «Ἀρνίον τὸ ἱστάμενον ὡς ἐσφαγμένον» (Ἀποκαλ. ε΄. 6), «τὸ πασχαλινὸν Ἀρνίον» (Α΄. Κορινθ. ε΄. 7)—ὅστις εἶπε περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του: «Ὅστις τρώγει τὴν σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμά μου, ἔχει ζωὴν αἰώνιαν... διότι ἡ σάρξ μου ἀληθῶς εἶνε τροφὴ» (Ἰωάν. στ΄. 54)· καὶ ἀλλαχοῦ: «Λάβετε, φάγετε, τοῦτο εἶνε τὸ σῶμά μου.... τὸ δοθὲν διὰ σᾶς» (Ματθ. κστ΄. 26-28).

Ε΄. ***Οἱ καρποί.*** — Διὰ νὰ εἶνε τέλειον τὸ γεῦμα, χρειάζονται καὶ οἱ καρποί, οἵτινες εἶνε ὠφελιμώτατοι εἰς τὴν ὑγείαν, κυρίως ὅταν λαμβάνωνται τὴν πρωΐαν, ὥριμοι καὶ πρόσφατοι. Διὰ τὸ γεῦμα τῆς ψυχῆς ἔχομεν τοὺς «***καρποὺς τοῦ Πνεύματος***», οἵτινες εἶνε: «ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πρᾳότης, ἐγκράτεια» (Γαλάτ. ε΄. 22). Ὡραία, ροδίζουσα καὶ εὔχυμος σταφυλὴ εἶνε ὁ Ἰησοῦς Χριστός, κρεμαμένη ἀπὸ τὸ θεῖον κλῆμα τῆς ἀμπέλου, καὶ ἥτις ἐνθυμίζει τὴν σταφυλὴν τὴν ὁποίαν ἔκοψαν οἱ δώδεκα κατάσκο-

ποι ἐκ τῆς γῆ Χαναάν: «Καὶ ἔκοψαν ἐκεῖθεν κλῆμα ἀμπέλου μετὰ ἑνὸς βότρυος σταφυλῆς, καὶ ἐβάσταζον αὐτὸ δύο ἐπὶ ξύλου» (Ἀριθ. ιγ'. 23). Ἀφ' ἑνὸς μέν ὁ κόσμος καὶ ἡ ἁμαρτία θέτουσιν ἐνώπιον τῆς ψυχῆς τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ τὰ ἔργα αὐτῶν ἢ τοὺς καρποὺς τῆς σαρκός, καρποὺς πικροὺς καὶ δηλητηριώδεις· καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ παρουσιάζει εἰς αὐτὰ τὴν ἄφθονον καὶ πλουσίαν ποικιλίαν τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος ὅπως γευθῶσιν αὐτούς. Εἴθε τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ νὰ τρέφωνται πάντοτε ἐκ τῶν καρπῶν τούτων!

ΣΤ'. ***Τὸ ὕδωρ.*** — Τὸ ὕδωρ εἶνε τὸ οὐσιωδέστερον στοιχεῖον τῆς ζωῆς· ἄνευ τούτου ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ζήσῃ· τούτου ἔχομεν ἀνάγκην εἰς ὅλα τὰ γεύματα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς προσφέρει εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν, κατὰ τὸ πνευματικὸν συμπόσιον, εἰς τὸ ὁποῖον μᾶς προσκαλεῖ, «***τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν***», τὸ ἀναβλύζον ἀπὸ τοῦ βράχου, καθὼς ἀνέβλυσε τοῦτο ἐν τῇ ἐρήμῳ διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας: «Καὶ ὑψώσας ὁ Μωϋσῆς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ἐκτύπησε μὲ τὴν ράβδον αὐτοῦ τὴν πέτραν δίς· καὶ ἐξῆλθον ὕδατα πολλά, καὶ ἔπιεν ἡ συναγωγὴ καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν» (Ἀριθ. κ'. 11).

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς λέγει: «Ἐάν τις διψᾷ, ἂς ἔρχηται πρὸς ἐμὲ καὶ ἂς πίνῃ... Ὅστις πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος τὸ ὁποῖον ἐγὼ θέλω δώσει πρὸς αὐτόν, δὲν θέλει διψήσει εἰς τὸν αἰῶνα... καὶ ποταμοὶ ὕδατος ζῶντος θέλουσι ρεύσει ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ» (Ἰωάν. ζ'. 37, δ'. 14). Λέγει δὲ προσέτι τὰ ἑξῆς: «Ἐγὼ θέλω δώσει εἰς τὸν διψῶντα ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς καὶ ὅστις διψᾷ, ἂς ἔλθῃ καὶ ὅστις θέλει, ἂς λαμβάνῃ δωρεὰν τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς» (Ἀποκ. κα'. 6, κβ'. 17).

Ὁ Θεὸς ἅπαξ μόνον προσφέρει ***οἶνον*** εἰς τὰς προσκαλουμένας εἰς τὸ συμπόσιόν Του ψυχάς: «Πάντες οἱ διψῶντες, ἔλθετε εἰς τὰ ὕδατα.... ἔλθετε, ἀγοράσατε καὶ φάγετε.. ἀγοράσατε οἶνον καὶ γάλα, ἄνευ ἀργυρίου καὶ ἄνευ τιμῆς» (Ἠσα. νε'. 1). Τοῦτο δὲ διότι ὁ οἶνος δὲν εἶνε ἀναγκαῖος διὰ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε ὡς θρεπτικὸν στοιχεῖον, οὔτε ὡς ἐπιβοηθητικὸν τῆς τονώσεως, ὡς θεωρεῖται συνήθως· ἐὰν δὲ παρέχῃ στιγμιαίαν τινα τόνωσιν δι' ἐρεθισμοῦ παροδικοῦ, δύναται ὅμως νὰ προξενήσῃ δυσάρεστον διέγερσιν καὶ διὰ χρόνου λαμβανόμενος νὰ ἐπιφέρῃ ὀλέθρια ἀποτελέσματα εἰς τὴν ὑγίειαν. Ὁ δὲ Θεὸς θέλει πρὸ παντὸς ψυχάς, αἵτινες νὰ συγκρατῶσιν ἑαυτὰς καὶ νὰ γνωρίζουν τὶ λέγουν καὶ τὶ πράττουν. Πᾶσαι αἱ ψυχαὶ δὲν εἶνε προωρισμέναι νὰ ἁρπαγῶσι μέχρι τρίτου οὐρανοῦ, καθὼς ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Β'. Κορινθ. ιβ'. 2). Ἡ ὑπερβολικὴ αὕτη μετριότης εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ οἴνου δεικνύει ὅτι πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν αὐτόν, καθὼς ἐπίσης ὁ Χριστιανὸς πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ἀλαζονείαν καὶ τὸν ἐγωϊσμὸν (τὸν Χριστανικόν), ἅτινα παρασύρουσιν εἰς τὴν ὑπεροψίαν καὶ ὠθοῦσι τὰς ψυχὰς εἰς εἶδός τι ἀσυνειδήτου μέθης πνευματικῆς, ἐπιβλαβοῦς λίαν καὶ ταύτης.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ὅστις δίδει εἰς ἡμᾶς νὰ πίωμεν δωρεὰν τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, ἐκεῖνος ἔπιεν εἰς τὴν θέσιν ἡμῶν καὶ δι' ἡμᾶς ***τὸ ὄξος***: «Καὶ εἰς τὴν δίψαν μου, μὲ ἐπότισαν ὄξος» (Ψαλμ. ξθ'. 21).

«Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, διότι αὐτοὶ θέλουσι χορτασθῇ» (Ματθ. ε'. 6). Εἰς τὸ βασιλικὸν συμπόσιον τοῦ Κυρίου ὑπάρχουσι

περισσότεραι τροφαὶ παρ' ὅσον χρειάζεται, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ πλήθους τῶν συνδαιτημόνων: «Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἐσήκωσαν τὸ περίσσευμα τῶν κλασμάτων» (Ματθ. ιε'. 37). «Ἐγὼ ἦλθον διὰ νὰ ἔχωσι ζωήν, καὶ νὰ ἔχωσιν αὐτὴν ἐν ἀφθονίᾳ» (Ἰωάν. ι' 10).

Ἡμεῖς δέ, κατὰ μείζονα λόγον τοῦ πλουσίου τῆς παραβολῆς, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν εἰς τὴν ψυχήν μας: «Ψυχή μου, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ ἐναποτεταμιευμένα δι' ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου» (Λουκ. ιβ'. 19), διότι γνωρίζομεν ἤδη ὁποῖα εἶνε τὰ πνευματικὰ γεύματα, τὰ ὁποῖα παραθέτει εἰς ἡμᾶς ὁ Κύριος, καὶ ἀποβλέπομεν εἰς τὰ μέλλοντα τοιαῦτα, ἅτινα μᾶς παρασκευάζει. ***Τί ὅμως πράττομεν ἡμεῖς διὰ νὰ Τὸν εὐχαριστήσωμεν*** καὶ πῶς ἀνταποδίδομεν εἰς τὸν Θεὸν ὅλα τὰ εὐεργετήματα, δι' ὧν καθημερινῶς πληροῖ τὴν ζωὴν ἡμῶν;

Μ. Ν. Καΐρης *ἰατρός.*

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΘΕΟΣ ΑΥΤΟΥ

Ὑπὸ Φιλίππου Μαύρου (Philip Mauro).

(συνέχεια)

Θ'.

Ἡ λύσις ἣν δεικνύει ἡ Γραφή.

Δυνάμεθα ἀσφαλέστατα νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι, ἐὰν φιλοσοφικόν τι σύστημα ἀπιστίας ἤθελε προβάλει ἐξήγησιν τοῦ κόσμου, ἑρμηνεύουσαν τὰ γεγονότα τόσον σαφῶς ὅσον τὰ ἑρμηνεύει ἡ μέχρι τοῦδε ἐκτεθεῖσα ἐξήγησις τῆς Γραφῆς, θὰ ἀπελάμβανε καὶ θὰ διετήρει παγκόσμιον ἀποδοχήν. Διατί λοιπὸν ἡ ὑπὸ τῆς Γραφῆς παρεχομένη ἐξήγησις τόσον εὐρέως ἀπορρίπτεται; Ἐνταῦθα πάλιν παρουσιάζεται ἔκτακτον φαινόμενον καὶ ἀνάγκη νὰ ἐγκύψωμεν εἰς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, ἵνα βεβαιωθῶμεν ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι ἓν ἄλλο ἀποτέλεσμα τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου—ἤτοι τῆς κληρονομικῆς τάσεως, ἣν ἔχει ἡ φυσικὴ καρδία πρὸς τὴν ἀπιστίαν.

Ναί, τὸ τεράστιον τοῦτο σύστημα, τὸ καθ' ἅπασαν τὴν γῆν ἐξηπλωμένον, βαίνει πρὸς τὴν ἀπώλειαν, ἐμπερικλεῖον ἐν ἑαυτῷ τὰ σπέρματα τῆς ἀποσυνθέσεως. «Ὁ κόσμος παρέρχεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ» (Α'. Ἰωάν. β'. 17). Τοῦτο εἶναι ἀρκούντως φανερὸν καὶ χωρὶς νὰ τὸ εἴπῃ ἡ Γραφή. Ἀλλὰ τί θὰ συμβῇ, ἐὰν εἶναι ἐπ' ἴσης ἀληθές, ὡς διακηρύττει ἡ Γραφή, ὅτι οἱ εἰς τὸ σύστημα τοῦτο προσκεκολλημένοι καὶ εἰς τὸν ἡγέτην του θὰ συναπολεσθῶσι μετ' αὐτῶν!

Σύ, φίλε ἀναγνῶστα, μήπως ἐμπιστεύεσαι διὰ τὴν ἀσφάλειάν σου εἰς τὸν καλόν σου χαρακτῆρα, εἰς τὰ καθαρά σου ἐλατήρια καὶ εἰς τὰ καλά σου ἔργα; ἢ μήπως ἴσως ἐμπιστεύεσαι εἰς τὴν τύχην ὅτι ὅλα κατά τινα τρόπον θὰ διορθωθοῦν;» Εἶναι ἡ καρδία σου ἀπερροφημένη μὲ τὰς ἐπιθέσεις τοῦ κόσμου τούτου, μὲ τὰ σχέ-

διά του καὶ τὰς φιλοδοξίας του, καὶ ἐλπίζεις διὰ τὴν μέλλουσαν εὐδαιμονίαν σου εἰς τὴν ἐνέργειαν λεπτομερείας τινὸς τοῦ συστήματος τοῦ κόσμου; Τοῦτο (ἐκτὸς ἂν ἡ Γραφὴ εἰς τὸ κεντρικώτερον σημεῖον πλανᾶται) εἶναι ἀκριβῶς ὁ ***σκοπὸς τοῦ*** *συστήματος τοῦ κόσμου· ἐν ᾧ ὁ σκοπὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ ἀσχολῶνται αἱ καρδίαι ἡμῶν μὲ τὰ ἀόρατα καὶ αἰώνια πράγματα καὶ ἡ προσδοκία ἡμῶν νὰ εἶναι ἡ μακαρία ἐλπὶς καὶ ἐπιφάνεια τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (Τίτ. β' 13).*

Ἐν τῇ Γραφῇ λοιπὸν εὑρίσκομεν πλήρη ἀπόκρισιν πρὸς πᾶν ἐρώτημα ἀνερχόμενον εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου σχετικῶς πρὸς τὴν πανταχοῦ καὶ πάντοτε παρουσίαν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει καὶ ταῖς ἀνθρωπίναις ὑποθέσεσι τῆς ἁμαρτίας, τῆς ἀσθενείας καὶ τοῦ θανάτου, ὡς καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ παρουσίαν δυστυχημάτων, φθορᾶς καὶ ἀποσυνθέσεως. Ἡ ἀπόκρισις εἰς πᾶν τοιοῦτον ἐρώτημα εἶναι ὅτι οὗτος δὲν εἶναι κόσμος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κόσμος τοῦ Σατανᾶ. Τὰ χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα παρατηροῦμεν εἰς τὸν διοργανισμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου κόσμου καὶ εἰς τὸν τρόπον, καθ' ὃν αἱ διάφοροι αὐτοῦ ἐνέργειαι τελοῦνται, εἶναι ἀκριβῶς τοιαῦτα, ὁποῖα θὰ περιέμενέ τις νὰ ἴδῃ εἰς ὀργανισμὸν σχεδιασθέντα καὶ διοικούμενον ὑπὸ προσωπικότητος, ὁποία ἡ ἐν τῇ Γραφῇ διαγραφομένη προσωπικότης τοῦ Σατανᾶ—ἤτοι, ὑπὸ πεπτωκότος πνευματικοῦ ὄντος μεγίστης σοφίας, διανοίας τῆς ὑψίστης πάντων τῶν πνευματικῶν δημιουργημάτων, κεφαλῆς δὲ ἐπὶ πλήθους δυνάμεων καὶ ἐξουσιῶν, ἀλλ' ὑπολειπομένου κατὰ τὴν δύναμιν καὶ σοφίαν τῆς Θεότητος, καὶ ὑπάρχοντος ἐν καταστάσει ἀποστασίας κατὰ τοῦ Θεοῦ.

Τὴν μεγάλην ἀλήθειαν ὅτι ὁ Σατανᾶς εἶναι «ὁ θεὸς τοῦ κόσμου τούτου,» ἥτις εἶναι τόσον ἀπολύτως ἀναγκαία ὅπως κατανοηθῇ ἡ ὕπαρξις τοῦ κακοῦ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τὴν ὁποίαν ὁ Παντοδύναμος Θεὸς ἀπεκάλυψεν ἀκριβῶς ὅπως προφυλάξῃ ἡμᾶς ἀπὸ ποικίλων κινδύνων, οἵτινες προκύπτουσιν ἐκ τῆς ἀγνοίας της, ἀγνοοῦσι πολλοὶ ἐκ τῶν δεχομένων τὴν Γραφὴν ὡς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ. Οἱ τοιοῦτοι συνεπῶς εὑρίσκονται ἐκτεθειμένοι εἰς μέγαν κίνδυνον καὶ εἰς διηνεκῆ ἀλλὰ περιττὴν ἀπορίαν ὡς ἐκ τῆς ἀφθόνου ἐκδηλώσεως τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ἀτελείας ἐν τῷ κόσμῳ. Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς μεγάλης ταύτης ἀληθείας πᾶσα τοιαύτη ἀπορία ἐκλείπει, ἀφ' οὗ εἶνε κατάδηλον ὅτι ὅλα ἐκεῖνα τὰ λυπηρά, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἠδυνάμεθα νὰ εὕρωμεν δικαιολογίαν ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ Θεοῦ, εἶναι τελείως δεδικαιολογημένα ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ Σατανᾶ.

Ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ Γραφῇ ὅτι τοῦ Κυρίου εἶναι ***ἡ Γῆ*** *καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Αὐτὸς πέμπει τὴν βροχὴν καὶ τὴν ἡλιακὴν θερμότητα καὶ χορηγεῖ τὴν αὔξησιν ἐν τῷ ἀγρῷ καὶ τὴν καρποφορίαν τῆς γῆς. Ἀλλ' ὁ* ***ἀνθρώπινος κόσμος*** *εἶναι τοῦ Σατανᾶ. Ἡ κυριαρχία του ἐπὶ τοῦ κόσμου τούτου ὄχι μόνον δὲν ἀμφισβητεῖται ὑπὸ τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρῶς βεβαιοῦται καὶ ἀναγνωρίζεται. Ὁ Σατανᾶς ἔδειξεν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν «****πάντα τὰ βασίλεια τοῦ κόσμου*** *καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν» (Ματθ. δ' 8), καὶ προσέφερεν αὐτὰ εἰς Αὐτὸν ὑπὸ ἕνα ὅρον. Ὁ Κύριος ἀποκρούει τὴν προσφοράν, ἀλλὰ δὲν ἀμφισβητεῖ τὴν κυριότητα. Συνεπῶς*

ὁ κόσμος εἶναι ἀκόμη τοῦ Σατανᾶ. Τοῦτο ὁ Κύριος ἡμῶν ἀνεγνώρισε βραδύτερον εἰπὼν εἰς τοὺς μαθητάς: «Ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ δὲν ἔχει οὐδὲν ἐν ἐμοί» (Ἰωάν. ιδ' 30), καὶ ὁ μακροβιώτερος τῶν ἀποστόλων Ἰου περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του περιέγραψε τὴν κατάστασιν διὰ τῶν λέξεων «**ὁ κόσμος ὅλος** ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται» (Α' Ἰωάν. ε' 19). Ὁ Κύριος ἡμῶν διεκήρυξεν ὅτι ὁ κόσμος ἐμίσει Αὐτόν, διότι «ἐμαρτύρει περὶ τῶν ἔργων του ὅτι ἦσαν πονηρά» (Ἰωάν. ζ' 7). Δὲν ἔκαμεν οὐδεμίαν διάκρισιν οὐδ' ἐπήνεσεν οἱονδήποτε ἐκ τῶν ἔργων τοῦ συστήματος τούτου τοῦ κόσμου, διὰ τὸ ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι καυχῶνται, ἀλλ' ὠνόμασεν ὅλα τὰ ἔργα τοῦ κόσμου **πονηρὰ** ἄνευ ἐξαιρέσεως ἢ συμβιβαστικότητος. Ὅστις δὲ τολμᾷ νὰ ἐκφρασθῇ ὁμοίως, καὶ σήμερον μισεῖται.

Ἐνταῦθα καλὸν εἶναι νὰ παρατηρήσωμεν ἄλλο τι πολὺ ἀξιοσημείωτον χαρακτηριστικὸν τοῦ μεγάλου τούτου ὀργανισμοῦ, τὸν ὁποῖον καλοῦμεν «**κόσμον**». Εἶναι φυσικὸν νὰ θαυμάζωσιν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, ἀφ' οὗ λαμβάνουσι μέρος εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ διατήρησιν αὐτοῦ· ἀλλ' ὅμως ἕκαστον ἄτομον γινώσκει κάλλιστα ὅτι τὸ μέρος του ἐκτελεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ πίεσιν· αἰσθάνεται ἕκαστος ὅτι ἡ ἐλευθερία του ὑπῆρξε λίαν περιωρισμένη καὶ πολλάκις ἀναγνωρίζει **τὴν βίαν ἀοράτου τινὸς ὄντος ἢ πράγματος, ὅπερ ἰσχυρῶς ἐπιδρᾷ εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ κόσμου.**

Τοῦτο εἶναι καταφανὲς εἰς τὴν πολὺ κοινὴν ἐκείνην φράσιν: «ἡ βία τῶν περιστάσεων». Ποία εἶναι ἡ βία ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν φράσιν ταύτην; Ὁ σκοπὸς ἡμῶν εἶναι νὰ ἀνεύρωμεν τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἀσκεῖται ἡ βία, ἥτις ποιεῖ τὸν κόσμον νὰ ἦναι ὅ,τι εἶναι, καὶ ἥτις ἀναγκάζει τοὺς ἀνθρώπους ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, νὰ ἐνεργῶσιν ὡς ἐνεργῶσι. Διὰ τοῦτο λαμβάνομεν ὑπὸ σημείωσιν τὰ διάφορα τεκμήρια μεγάλης σοφίας, εὐφυΐας, ἐπιτηδειότητος καὶ δραστηριότητος, τὰ ὁποῖα καταδεικνύονται ἐν τῇ διοικήσει τῶν ὑποθέσεων τοῦ κόσμου. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι διὰ τούτων πληρέστατα ἀποδεικνύεται ἡ μεγάλη ἱκανότης τοῦ πνεύματος, ὅπερ προεδρεύει ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ κόσμου.

Ἀλλ' αἱ παρατηρήσεις ἡμῶν δὲν λήγουσιν ἐνταῦθα. Αἱ πανταχοῦ παρουσιαζόμεναι ἐλλείψεις προνοητικότητος καὶ αἱ ἀποτυχίαι ὡς πρὸς τὴν πρόληψιν δυσαρέστων γεγονότων ἢ τὴν πρόβλεψιν ἐκτάκτων ἀναγκῶν εἶναι πολυαριθμότεραι ἢ ὥστε νὰ παροραθῶσιν. Εἶναι δὲ ἐπ' ἴσης πολὺ σοβαρώτεραι ἢ ὥστε νὰ τεθῶσι κατὰ μέρος. Ἔθνη ὁπλίζονται καὶ πολεμοῦσιν ἐναντίον ἄλλων ἐθνῶν· ἄτομα καταπιέζουσι τοὺς ὁμοίους των· ἡ κοινωνία διαχωρίζεται εἰς ἐχθρικὰς τάξεις, ὧν τὸ ἀνώτερον στρῶμα δύναται πάντοτε νὰ ἀκούῃ τοὺς γογγυσμοὺς τῶν δυσηρεστημένων καὶ καταπιεζομένων τοῦ κατωτέρου· ἔμπιστοι ὑπάλληλοι χρηματιστικῶν καταστημάτων ἐλέγχονται ἐλλειμματίαι ἢ πλουτίζουσιν ἑαυτοὺς διὰ συστηματικῆς ἐξαπατήσεως· νομοθετήματα σχεδὸν φανερῶς ἀγοράζονται καὶ πωλοῦνται· ἡ δημοτικὴ διαφθορὰ προβαίνει αὐξανομένη· καὶ ἡ κοινωνικὴ ἠθικὴ φθίνει καθ' ὅσον αὐξάνεται ὁ πλοῦτος καὶ ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις.

Στρέφοντες μὲ τὸ βλέμμα τῆς ἱστορίας πρὸς τὰ γεγονότα παρελθουσῶν γενεῶν

παρατηροῦμεν ὅτι, ἐν ᾧ ὁ ἄνθρωπος προσεπάθησεν ἀείποτε νὰ ἐμφανίζῃ μὲ τὴν ἀρίστην ὄψιν τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν τῶν ἡμερῶν του, καὶ ἐν ᾧ πάντοτε μετ᾿ εὐμενείας ἐξιστόρησε τὴν ἐποχήν του, **ἀποτυχία** ὑπῆρξεν ἡ συνεχὴς πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Ἔθνη ἀνυψοῦνται καὶ πίπτουσι· καὶ ὁσάκις νέον τι πείραμα ἐν τῇ διοικήσει ἐπεχειρήθη ὑπὸ νέας συνθήκας καὶ μὲ ὅλην τὴν προηγηθεῖσαν πεῖραν ὡς ὁδηγόν, μετὰ πάροδον χρόνου αὐτοὶ οὗτοι οἱ σκοποὶ οἵτινες ἐπεδιώχθησαν, ἤτοι ἡ αὔξησις πλούτου καὶ δυνάμεως, ἔδειξαν ὅτι ἦσαν τὰ μέσα τῆς καταστροφῆς.

Πῶς ἄλλως ἐξηγοῦνται ταῦτα πάντα μὲ τόσην σαφήνειαν, εἰ μὴ διὰ τῆς βεβαιώσεως ὅτι ὁ θεὸς καὶ διοικητὴς τοῦ κόσμου τούτου, μεθ᾿ ὅλην τὴν ὑπέροχον ἱκανότητά του, στερεῖται τῆς σοφίας καὶ δυνάμεως τοῦ Ἀπείρου;

Ἐν ᾧ γράφομεν ταῦτα (1908) ἡ προσοχὴ τοῦ κοινοῦ στρέφεται πρὸς ἀπροσδοκήτους ἀποκαλύψεις καταχρήσεων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ μεγάλων ἀσφαλιστικῶν ἑταιρειῶν—ἀποκαλύψεις, αἵτινες θὰ κατέπλησσον τὴν ἠθικὴν αἴσθησιν τοῦ κοινοῦ, ἐὰν τοῦτο εἶχεν ὑπόλειμμά τι ἠθικῆς αἰσθήσεως ὅπως καταπλαγῇ· ὁ βυθίζων τὸ βλέμμα ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἐπαισχύντων τούτων ἀποκαλύψεων δὲν ἀργεῖ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι αὗται εἶναι ἁπλῶς ἐνδείξεις, κατ᾿ ἐπιφάνειαν ἐξανθήματα καταστάσεως ἀσθενικῆς, ἥτις ἔχει τὴν ἕδραν της εἰς τὸ βάθος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Πάλιν, ὡς ἄλλοτε ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ Κατακλυσμοῦ, Κύριος ὁ Θεὸς παρατηρῶν ἄνωθεν ἐκ τῶν οὐρανῶν βλέπει ὅτι «πᾶσα σὰρξ ἔχει διαφθείρει τὴν ὁδὸν αὐτῆς ἐπὶ τῆς γῆς». Δὲν ἔχει οὕτω;

Καὶ δὲν εἶναι ἐπ᾿ ἴσης ἀληθὲς ὅτι ἡ χειρίστη καὶ σημαντικωτάτη ὄψις τῶν ἀποκαλύψεων τούτων εἶναι, ὅτι προκαλοῦσι μικρὰν ἢ μηδεμίαν ἔκφρασιν βαθείας καὶ γενικῆς ἀγανακτήσεως ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ; Ὀλίγαι καυστικαὶ δημοσιεύσεις ἐμφανίζονται εἰς τὰς ἐφημερίδας, καὶ ὀλίγοι ἀποτροπιασμοὶ ἀκούονται ἐκ μέρους ἱεροκηρύκων, ἀλλ᾿ ὁ λαὸς ἐν συνόλῳ ἀδιαφορεῖ, δὲν συγκινεῖται, ἤ, ὅπερ ἔτι χεῖρον, ἁπλῶς διασκεδάζει.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ τυφλοὶ καὶ μεμαγευμένοι ἀρχηγοὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ αἰῶνος καὶ οἱ ἐκθειάζοντες τὸ «πνεῦμα τῆς ἐποχῆς» ἐξακολουθοῦσι φλυαροῦντες περὶ προόδων καὶ βελτιώσεως, περὶ τῶν κατακτήσεων τοῦ πολιτισμοῦ καὶ περὶ τῶν μεγάλων βημάτων τῆς ἐπιστήμης! Μόνον οἱ ὀλίγοι ζητήσαντες καὶ ἀντλήσαντες σοφίαν ἐκ τῆς μοναδικῆς Πηγῆς τῆς σοφίας ἀναγνωρίζουσιν ὅτι ἡ πέριξ ἡμῶν κατάστασις σήμερον εἶναι «ὡς ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Νῶε».

Τοῦτο εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐλευθέρας δράσεως τῆς ἀνθρωπίνης εὐφυΐας καὶ διανοίας, ὑποβοηθουμένων ὑπὸ τοῦ ἀφθόνου πλούτου τῆς φύσεως καὶ ὑπὸ παντὸς παράγοντος ὅστις ὑποτίθεται ὅτι συντελεῖ ὑπὲρ τῆς προόδου!

Ποῖον συμπέρασμα πρέπει ἐκ τούτου νὰ ἐξαχθῇ, καὶ ποία θεραπεία νὰ ἐφαρμοσθῇ; Ἀκούομεν «καταπειστικοὺς λόγους ἀνθρωπίνης σοφίας» ὡς τοὺς ἀκολούθους: «νομοθεσία», «ἐκπαίδευσις», «ἀνάπτυξις», «δημοσιότης», «σοβαρὰ ἐπιβολὴ τῶν νόμων» κτλ. Ἀλλὰ τίς εἶναι τόσον ἐπιπόλαιος καὶ ἀμαθής, ὥστε νὰ ἀγνοῇ ὅτι πάντα ταῦτα ἐδοκιμάσθησαν, ἐνήργησαν πᾶν ὅ,τι ἠδύναντο, **καὶ ὅμως ἀπέτυχον**;

*Ἡ διαφθορά, ἥτις ἤδη ἐμφανίζεται εἰς τὸν «ἀνώτατον κύκλον», ὅπου ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ ἀνάπτυξις ἔπραξαν πᾶν ὅ,τι ἠδύναντο, ὅπου πᾶν πείραμα νομοθετικὸν ἐδοκιμάσθη, καὶ ὅπου πᾶσα φυσικὴ ὤθησις πρὸς ἔντιμον ζωὴν ὑπάρχει, ἔχει τὴν πηγήν της **ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ**. Ῥέει αὕτη ἐκ τῆς κρήνης ἐκείνης τῆς ἁμαρτίας, ἥτις ἀνέβλυσεν ἐκ τῆς παραβάσεως τοῦ πρώτου Ἀδάμ, καὶ ἥτις δύναται νὰ καθαρισθῇ μόνον διὰ τῆς κρήνης τῆς ζωῆς, ἥτις πηγάζει ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ «ἐσχάτου Ἀδάμ», τοῦ Χριστοῦ.*

*Ποῖον λοιπὸν ὑγιὲς συμπέρασμα εἶναι δυνατὸν παρὰ τοῦτο, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον πείραμα ἐδοκιμάσθη **μέχρις ἐξαντλήσεως**; Καὶ ποία θεραπεία ὑπολείπεται, εἰ μὴ ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ἡ ἀλαζονικὴ καὶ ἄπιστος καρδία ἐζήτησε πάντοτε νὰ ἀποφύγῃ, ἀλλὰ εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς πάντοτε ἐπιμένει διὰ λόγων οἷοι οἱ ἀκόλουθοι: «Εἰς Ἐμὲ βλέψατε καὶ σώθητε, πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς· διότι ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός, καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος» (Ἡσ. με΄ 22); Καὶ δὲν βλέπομεν ὅτι εἶναι γεγραμμένον μὲ γράμματα μεγάλα καὶ καθαρὰ ἐπὶ τῶν γεγονότων τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ὅτι ὀλίγος μόλις χρόνος ὑπολείπεται ὅπως μάθωμεν σοφίαν, ὅπως δώσωμεν προσοχὴν εἰς τὰς συχνάκις ἐπαναλαμβανομένας νουθεσίας, καὶ ὅπως στραφῶμεν πρὸς Αὐτόν, πρὶν ἢ ἀφήσῃ τὸν μεσιτικὸν Αὐτοῦ θρόνον, πρὶν ἢ ἡ ἡμέρα τῆς χάριτος λήξῃ καὶ Αὐτὸς ἔλθῃ πάλιν, ὅπως κλονίσῃ κατὰ φρικώδη τρόπον τὴν γῆν;*

Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ὁ ἀνώτατος ἄρχων τοῦ Ἀμερικανικοῦ ἔθνους ἐν σειρᾷ λόγων, οὓς ἐξεφώνησεν, αἰσθάνεται ὅτι ὀφείλει νὰ σημειώσῃ τὰ πράγματα ταῦτα καὶ ἰδοὺ πῶς σχολιάζει αὐτά:

«Ὁ μεγάπλουτος ἀνήρ, ὅστις συσσωρεύει πλοῦτον διὰ στρεβλῶν μεθόδων, ἀδικεῖ τὴν ὅλην πολιτείαν. Καὶ δὲν ἀδικεῖ ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ καθίσταται πηγὴ κινδύνου εἰς ἄλλους μεγαπλούτους, ἐπειδὴ ἡ κακῶς κερδηθεῖσα ἐπιτυχία του τείνει νὰ διεγείρῃ αἰσθήματα ἀποστροφῆς, τὰ ὁποῖα ἀναφλεγόμενα ἐπισκοτίζουσι τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν τιμίως πλουτισθέντων καὶ τῶν μὴ τοιούτων.

«Ἡ συνείδησις τοῦ λαοῦ ἡμῶν ἔμεινε κατάπληκτος ἐκ τῶν ἀποκαλύψεων, αἵτινες ἐγένοντο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὡς πρὸς τὸν τρόπον, καθ᾽ ὃν τινὲς τῶν μεγάλων περιουσιῶν ἀπεκτήθησαν καὶ δαπανῶνται· καὶ νομίζω ὅτι εἰς τὰ πνεύματα τοῦ λαοῦ γενικῶς ὑπάρχει ἰσχυρὸν τὸ αἴσθημα ὅτι σοβαρὰ προσπάθεια πρέπει νὰ καταβληθῇ ὅπως τεθῇ φραγμὸς εἰς τὴν κυνικὴν αἰσχροκέρδειαν καὶ τὴν πρὸς τὸ δίκαιον περιφρόνησιν, ἅτινα διὰ τῶν ἀποκαλύψεων ἐκείνων ἐγένοντο καταφανῆ. Πιστεύω ὅτι κἄτι δύναται νὰ γείνῃ, ὅτι πολὺ δύναται νὰ γείνῃ διὰ νομοθεσίας, ὥστε νὰ θεραπευθῶσι τὰ οὕτω κακῶς ἔχοντα.

*«Ἀλλὰ καὶ ὅταν γείνῃ πᾶν ὅ,τι δυνατόν, πάλιν ὑπολείπεται πολύ, τὸ ὁποῖον ὁ νόμος ἀδυνατεῖ νὰ ἐγγίσῃ, καὶ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ καταφθάσῃ **ἡ δύναμις τῆς κοινῆς γνώμης**» (λόγος τοῦ Προέδρου Ῥοῦζβελτ τῆς 2ας Ὀκτ. 1905).*

*Ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἡ συνείδησις τοῦ λαοῦ ἡμῶν **οὐδὲ κατ᾽ ἐλάχιστον** ἔγεινε κατάπληκτος διὰ τὰς γενομένας ἀποκαλύψεις, τὸ δὲ περισσότερον τὸ ὁποῖον δύναται νὰ μᾶς δώσῃ ἀνὴρ εὐσυνείδητος ἐμπεποτισμένος τὴν αἰσιοδοξίαν τῆς ἐπο-*

χῆς εἶναι φράσεις κεναὶ τῆς κοινῆς συνηθείας, ἡ ματαία ἐλπὶς ὅτι «κἄτι δύναται νὰ γείνῃ διὰ νομοθεσίας ὥστε νὰ θεραπευθῶσι τὰ κακῶς ἔχοντα», καὶ ἡ μετὰ δυσκολίας προστιθεμένη ὁμολογία ὅτι «ὑπολείπεται πολύ, τὸ ὁποῖον ὁ νόμος ἀδυνατεῖ νὰ ἐγγίσῃ». Δύναταί τις ἀσφαλῶς νὰ διισχυρισθῇ ὅτι οὐδεὶς νουνεχὴς ἄνθρωπος, ἀναγινώσκων τὰ σχόλια ταῦτα τὰ γενόμενα ***ἐπὶ τῆς παρούσης σοβαρωτάτης καταστάσεως τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ζωῆς*** *θὰ ἔχῃ τὴν ἐλαχίστην πίστιν εἰς τὴν θεραπευτικὴν «δύναμιν τῆς κοινῆς γνώμης», εἰς τὴν ἀμφίβολον ἐνέργειαν τῆς ὁποίας ὁ ἡμέτερος Πρόεδρος παραδίδει τὴν ἀποτρόπαιον ταύτην καὶ βδελυρὰν ἀσθένειαν τῶν ἐγκάτων τῆς πολιτείας. Θὰ ἦτο ἐξ ἴσου λογικὸν νὰ ἤλπιζέ τις ὅτι ἡ δύναμις τῆς κοινῆς γνώμης θὰ ἔθετε φραγμὸν εἰς τὴν φθοροποιὸν πρόοδον τῆς χολέρας ἢ τῆς εὐλογίας. Ἀλλὰ τί ἄλλο δύναταί τις νὰ προτείνῃ; Δὲν φαίνεται ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ τέλους θὰ ἠναγκάζοντο νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ ἔστω καὶ μόνον διὰ τὸν λόγον ὅτι καταφανῶς ἀποτυγχάνει πᾶν ἄλλο μέσον θεραπείας; Δύναται νὰ εἴπῃ τις ὅτι νοῦς λογικὸς καὶ πεφωτισμένος πρέπει μᾶλλον νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν δύναμιν τῆς κοινῆς γνώμης ἢ εἰς τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐκ τῶν οὐρανῶν ὅπως εἰσαχθῇ δικαιοσύνη αἰώνιος; Δὲν δυνάμεθα ἐπὶ τέλους νὰ δεχθῶμεν τοῦτο ὡς «τὴν μακαρίαν ἡμῶν ἐλπίδα» καὶ νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ἄλλη ἐλπὶς δὲν ὑπάρχει;*

Ξ. Π. Μ.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΑΠ' ΑΡΧΗΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Ἡ ἐξάπλωσις τῆς Εὐαγγελικῆς Μεταρρυθμίσεως.

(συνέχεια)

Ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ βασιλεὺς ***Ἐρρῖκος ὁ Η'.*** εἶχεν, ὡς εἴδομεν, ἐμπλακῇ εἰς ἔριδα πρὸς τὸν Λούθηρον περὶ τῆς Μετουσιώσεως. Ἀλλ' ὁ ζῆλός του ὑπὲρ τοῦ Παπισμοῦ δὲν ἦτο πολὺ ἀκραιφνής, ἐξητμίσθη δὲ εὐθὺς ὡς ἐπρόκειτο περὶ ἀτομικῶν αὐτοῦ συμφερόντων. Ὅτε ἠθέλησε διὰ πολιτικοὺς λόγους νὰ διαζευχθῇ τὴν σύζυγόν του Αἰκατερίνην, ὁ δὲ Πάπας ἠρνήθη (καὶ αὐτὸς διὰ πολιτικοὺς ἴσως λόγους) νὰ ἐπιτρέψῃ τὸ διαζύγιον τοῦτο, ὁ Ἐρρῖκος ἐκήρυξε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀγγλίας ***ἀνεξάρτητον τῆς Παπικῆς ἐξουσίας*** (1532). Τὴν ἀνεξαρτησίαν ταύτην ὑπεδέχθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὁ Ἀγγλικὸς λαός, ἡ Ἀγγλικὴ Βουλὴ καὶ οὐκ ὀλίγοι Ἄγγλοι ἐπίσκοποι. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας ***Κράνμερ*** ἐκήρυξε τὸν γάμον τοῦ βασιλέως διαλελυμένον. Ἡ Βουλὴ ἔδωκε τὴν συναίνεσιν αὐτῆς εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ βασιλέως, ὅπως ἀρχηγὸς τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκκλησίας κηρυχθῇ αὐτὸς καὶ οὐχὶ ὁ Πά-

πας, καὶ ἐψήφισεν ἀνάλογον ψήφισμα. Τὰ καθ' ἅπασαν τὴν Ἀγγλίαν μοναστήρια ἐκλείσθησαν καὶ διελύθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν ἐδημεύθησαν.

Εἰς τὴν ἀνταρσίαν ταύτην τοῦ Ἄγγλου βασιλέως ὁ Πάπας Παῦλος ὁ Γ' ἀντεπεξῆλθε διὰ τοῦ ἀφορισμοῦ αὐτοῦ (1525), καὶ ἡ «βοῦλλα» τοῦ ἀφορισμοῦ τούτου ἀπήλλαττε τοὺς ὑπηκόους τοῦ Ἐρρίκου ἀπὸ πάσης πρὸς αὐτὸν πίστεως καὶ ὑπακοῆς. Ὁ Ἐρρῖκος εἶχεν ἕνα φρόνιμον σύμβουλον, τὸν ***Θωμᾶν Κρόμουελλ***, ὅστις τῷ ὑπέδειξε τὴν σκοπιμότητα τοῦ συνασπισμοῦ πάντων τῶν Προτεσταντικῶν κρατῶν, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Ἀγγλίας, κατὰ τοῦ Πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου. Πρὸς πραγματοποίησιν ὅμως τοῦ σχεδίου τούτου, ἦτο ἀπαραιτήτως ἡ ἐσωτερικὴ ὀργάνωσις τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ Προτεσταντισμοῦ. Διὸ ἐξεδόθη τῇ προστασίᾳ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἡ λεγομένη «Μεγάλη Γραφή» (1539), ἤτοι ἡ εἰς ἀγγλικὴν γλῶσσαν πρώτη πλήρης ***μετάφρασις τῆς Π. καὶ Κ. Διαθήκης*** εἰς μέγα σχῆμα ὄγδοον*). Ἐπίσης ἐδημοσιεύθησαν τὰ γνωστὰ ***Δέκα Ἄρθρα*** πίστεως, τὰ ὁποῖα ὅμως πᾶν ἄλλο ἦσαν ἢ Προτεσταντικά, ἀφοῦ δι' αὐτῶν ἐδιδάσκετο ἡ ἐκ πίστεως καὶ ἔργων σωτηρία, ἡ προσκύνησις εἰκόνων, ἡ ἐπίκλησις τῶν ἁγίων, ἡ μυστικὴ ἐξομολόγησις καὶ τὸ καθαρτήριον πῦρ. Βραδύτερον ὁ Ἐρρῖκος ἠθέλησε νὰ ἐπιβάλῃ τὰς διδασκαλίας ταύτας, ὡς καὶ τὸ δόγμα τῆς μετουσιώσεως, τὴν ἀγαμίαν τοῦ κλήρου καὶ ἄλλας Παπικὰς διδασκαλίας, ***ὡς ὑποχρεωτικὰς εἰς ὅλον τὸν Ἀγγλικὸν λαόν***. Εἰς τὴν βασιλικὴν ταύτην ἀξίωσιν ἀντετάχθησαν σθεναρῶς ὁ Κράνμερ, ὁ ἐπίσκοπος Λάτιμερ καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Κρόμουελλ. Ἐκ τῆς ἀντιδράσεως ταύτης τοῦ Κρόμουελλ ἐπήγασεν ἡ κατόπιν ἐπελθοῦσα πλήρης διάστασίς του πρὸς τὸν Ἐρρῖκον, ἥτις διάστασις κατέληξεν εἰς τὸν ἀποκεφαλισμὸν τοῦ Κρόμουελλ (1540). Ὁ δὲ Ἐρρῖκος, ἀνὴρ βίαιος καὶ ἐστερημένος ἀρχῶν θρησκευτικῶν, παρ' ὅλην τὴν εἰς τὴν θεολογίαν ἐπίδοσίν του, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του ἀντέδρασε κατὰ τῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ ἀπέκρουσε τὰς διδασκαλίας τοῦ Λουθήρου καὶ τοῦ Ζβιγγλίου. Ἡ ὅλη του ἐνέργεια ἀπέβλεπεν οὐχὶ εἰς τὸ νὰ μεταρρυθμίσῃ τὰς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ νὰ ἀποσπάσῃ τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ Ἐκκλησίαν διοικητικῶς ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα καὶ νὰ γίνῃ αὐτὸς κυρίαρχος καὶ κεφαλὴ αὐτῆς.

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἐρρίκου ***Ἐδουάρδος ὁ ΣΤ'***. (1547—1553), ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον μόλις ἐννεαετής, εὑρέθη ἀρχηγὸς μιᾶς Ἐκκλησίας, ἥτις δὲν ἦτο οὔτε Παπικὴ οὔτε Εὐαγγελική. Ἐπὶ τῆς ἑξαετοῦς βασιλείας του, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κράνμερ ἐξηκολούθησεν ἑλκύων τὴν Ἀγγλικὴν Ἐκκλησίαν μᾶλλον καὶ μᾶλλον πρὸς τὴν Διαμαρτύρησιν. Ἀνεκλήθησαν τὰ διατάγματα τοῦ Ἐρρίκου, διὰ τῶν ὁποίων ἐπε-

*) Πρὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Οὐΐκλιφ (1382), ὁ Τύνδαλλ (1525) καὶ ὁ Κυβερδέϊλ (1536) εἶχον μεταφράσει καὶ ἐκδώσει τμήματα τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς τὴν Ἀγγλικήν. Ἀλλ' αἱ μεταφράσεις αὗται εἶχον ὑποστῆ ἀπηνεστάτους διωγμοὺς ἐκ μέρους τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν.

βάλλοντο εἰς τὸν λαὸν αἱ Παπικαὶ διδασκαλίαι, περὶ ὧν ἀνωτέρω ὁ λόγος. Συνετάχθη ***Βιβλίον Δημοσίας Λατρείας*** ἐν τῇ Ἀγγλικῇ γλώσσῃ πρὸς χρῆσιν τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας. Τέλος δὲ συνετάχθη ***Ὁμολογία Πίστεως*** ἐκ 42 ἄρθρων, ἥτις ὁριστικῶς παρεδέχετο τὰς διδασκαλίας τῆς Εὐαγγελικῆς Μεταρρυθμίσεως. Τρεῖς ἄνδρες ἀνεφάνησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὡς ἐπίσκοποι ἐν τῇ Ἀγγλικῇ Ἐκκλησίᾳ, οἵτινες μεγάλως συνέβαλον εἰς τὴν ἐν αὐτῇ ἐπικράτησιν τῶν Εὐαγγελικῶν ἀρχῶν. Οὗτοι ἦσαν: ὁ Νικόλαος ***Ρίδλεϋ***, ὁ Οὖγος ***Λάτιμερ*** καὶ ὁ Ἰωάννης ***Χοῦπερ***. Διὰ τὸν λόγον δ' ἀκριβῶς τοῦτον καὶ οἱ τρεῖς ἐκάησαν ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ὅταν τὸν Ἐδουάρδον ΣΤ'. διεδέχθη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἀγγλίας ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ ***Μαρία***, φανατικὴ ὀπαδὸς τοῦ Παπισμοῦ.

Ἐν ***Πολωνίᾳ***, ὅπου ἀπὸ πολλοῦ αἱ Εὐαγγελικαὶ ἰδέαι εἶχον γίνει γνωσταὶ διὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Οὐΐκλιφ, τοῦ Οὔσσίου καὶ τοῦ Ἱερωνύμου τῆς Πράγας, ἡ διδασκαλία τοῦ Ζβιγγλίου καὶ τοῦ Λουθήρου εὗρε προθύμους ὀπαδούς, μεγάλως δὲ συνείργησεν εἰς τὴν διάδοσιν αὐτῶν τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κρακοβίας. Διὰ τοῦ Ματθίου ***Δεβάϋ*** (1453) ἐπεκράτησεν ἡ Μεταρρύθμισις καὶ ἐν ***Οὐγγαρίᾳ***. Ὁ Λουθηρανισμὸς ἦτο διαδεδομένος ἐν ***Τρανσυλβανίᾳ*** ἤδη ἀπὸ τοῦ 1521. Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον εἰσήχθη καὶ ἐπεκράτησεν ὁ Προτεσταντισμὸς καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ὑπερβορείῳ νήσῳ ***Ἰσλανδίᾳ***, ἥτις ὑπήγετο εἰς τὴν Δανίαν.

Ἐὰν ὁ Λούθηρος καὶ ὁ Ζβίγγλιος ὑπῆρξαν οἱ μεγάλοι σκαπανεῖς καὶ πρῶτοι κήρυκες τῆς Εὐαγγελικῆς Μεταρρυθμίσεως, πρῶτος αὐτῆς συστηματικὸς θεολόγος ὑπῆρξεν ὁ ***Ἰωάννης Καλβῖνος*** (1509—1564). Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐμυήθη τὸν Προτεσταντισμὸν ἐν Παρισίοις. Ἀναγκασθεὶς ἔπειτα νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ Γαλλικὸν ἔδαφος, ἐγκατεστάθη πρῶτον ἐν Βασιλείᾳ, ὅπου ἐξέδωκε τὸ μέγα αὐτοῦ θεολογικὸν σύγγραμμα «Ἀρχαὶ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας» (Institutiones religionis Christianae), εἰς τὸ ὁποῖον ἐξέθηκε μὲ σαφήνειαν καὶ συστηματικότητα τὰς νέας ἰδέας. Κατὰ τὸ 1540, τῇ προσκλήσει τοῦ Γουλιέλμου ***Φαρέλ***, μετῴκησεν εἰς ***Γενεύην***, ὅπου καὶ ἔζησε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου αὐτοῦ, κηρύττων εἰς τὸν μέγαν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Ἁγ. Πέτρου καὶ ἐκπέμπων μαθητὰς καὶ ἀποστόλους εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην. Εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν θεολογικὴν Ἀκαδημίαν ἐνεγράφησαν ἀπὸ τοῦ πρώτου αὐτῆς ἔτους 800 σπουδασταὶ ἐκ διαφόρων ἐθνικοτήτων. Ἡ δρᾶσις τοῦ Καλβίνου κατέστησε τὴν Γενεύην τὸ μέγα κέντρον τοῦ ἐν Εὐρώπῃ Προτεσταντισμοῦ ἐπὶ δύο καὶ ἐπέκεινα αἰῶνας.

Ὁ Καλβῖνος διὰ τοῦ προειρημένου μεγάλου συγγράμματός του ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπολογεῖται ὑπὲρ τῆς Εὐαγγελικῆς πίστεως πρὸς τοὺς διώκτας αὐτῆς (ἰδίως πρὸς τὸν βασιλέα Φραγκῖσκον), ἀφ' ἑτέρου δὲ τακτοποιεῖ τὴν Εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν εἰς ἑνιαῖον θεολογικὸν σύστημα καὶ ἐκκλησιαστικὴν ὀργάνωσιν. Εἰς τοῦτο ἐπετέλεσεν ἔργον, τὸ ὁποῖον μήτε ὁ Λούθηρος μήτε ὁ Ζβίγγλιος εἶχον ἐπιτελέσει, καὶ τὸ ὁποῖον ἦτο ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐμπέδωσιν τοῦ Προτεσταντισμοῦ. Λαμβάνων ὡς βάσιν τὴν ἀπόλυτον τελειότητα τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀπόλυτον ἐξάρτησιν ἀπ' Αὐτοῦ πάντων τῶν πλασμάτων Αὐτοῦ καὶ τὴν ἀπόλυτον πεπτωκυῖαν κατάστασιν τοῦ

ἀνθρώπου ὡς ἐκ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπον ὡς ἀπολύτως ἀνίκανον νὰ σωθῇ καὶ νὰ ἁγιασθῇ, εἰμὴ διὰ τῆς Θείας ἐπεμβάσεως. Κατ' αὐτὸν ὁ Θεὸς μέρος τῶν ἀνθρώπων προώρισε καὶ ἐξέλεξε πρὸς σωτηρίαν· τοὺς λοιποὺς ἀφίνει εἰς τὴν δικαίαν τιμωρίαν τῶν ἰδίων αὐτῶν ἁμαρτιῶν. Τοῦτο εἶναι τὸ περίφημον ***δόγμα τοῦ Προορισμοῦ***, ὅπερ θεωρεῖται ὡς τὸ ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν τῆς Καλβινικῆς θεολογίας. Καὶ ὅμως τὸ δόγμα τοῦτο δὲν ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ Καλβίνου ἀλλ' ἐκηρύχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ ***Αὐγουστίνου***, ὅτε οὗτος ἀντεπεξῆλθε κατὰ τοῦ Πελαγίου, κυρύττοντος ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἔχων ἐλευθέραν θέλησιν, εἶναι κύριος τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ τύχης. Τὸν Αὐγουστῖνον ἠκολούθησαν καὶ διάφοροι Πατέρες τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ θεολόγοι Λατῖνοι τοῦ Μεσαίωνος, ἐν οἷς καὶ ὁ περίφημος Θωμᾶς Ἀκουΐνας. Κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν Μεταρρύθμισιν καὶ ὁ Λούθηρος ἠσπάσθη τὴν Αὐγουστίνειον θεωρίαν, ἣν ἀνέπτυξεν ὁ Καλβῖνος. Βραδύτερον ὅμως οἱ διάδοχοι τοῦ Λουθήρου, καὶ πρῶτος ὁ Μελάγχθων, ἐτροποποίησαν τὴν θέσιν των ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, παραδεχθέντες ὡς δόγμα τοῦ Λουθηρανισμοῦ ὅτι «ὁ ἄνθρωπος, ἂν καὶ ἐκ φύσεως ἀνίκανος νὰ πράξῃ τὸ ἀγαθόν, δύναται ἐν τούτοις νὰ ἐπωφεληθῇ τῶν μέσων τῆς χάριτος, ἅτινα Θείαν ἐνέχοντα δύναμιν ἀσκοῦσι σωτήριον ἐπίδρασιν ἐπὶ πάσης ψυχῆς, ἥτις δὲν ἀνθίσταται εἰς τὴν ἐπίδρασιν ταύτην». Ὁ δὲ Θεός, ὅστις ὡς παντογνώστης καὶ πάνσοφος προβλέπει ποῖος θὰ ἀντισταθῇ καὶ ποῖος θὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν προσφερομένην ὑπ' Αὐτοῦ χάριν, προορίζει εἰς ζωὴν αἰώνιον πάντας, ὅσοι οἰκειοθελῶς δὲν ἀνθίστανται. Ὁ Καλβῖνος ὅμως ἐκράτησεν ἀμετάβλητον τὴν περὶ τούτων διδασκαλίαν τοῦ Αὐγουστίνου.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς τελετὰς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδίως τὴν Εὐχαριστίαν, ὁ Καλβῖνος ἐδίδαξε μέσην διδασκαλίαν μεταξὺ τῆς τοῦ Λουθήρου καὶ τῆς τοῦ Ζβιγγλίου, παραδεχόμενος μὲν ὅτι ἡ Εὐχαριστία εἶναι τελετὴ ἀναμνηστικὴ καὶ συμβολικὴ τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι πράγματι παρὼν πνευματικῶς εἰς τὰ σύμβολα τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, δι' ἐκείνους, ὅσοι μεταλαμβάνουσιν αὐτῶν ἐν πίστει.

Εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ὀργανισμὸν τοῦ Καλβίνου τὸ κεντρικὸν σημεῖον ἦτο ἡ ***ἀπόλυτος κυριαρχία τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰς ἰδίας ἑαυτῆς ὑποθέσεις***. Μακρὰν τοῦ νὰ ἀνέχηται οἱανδήποτε ἐπέμβασιν ἢ ἐξουσίαν τῆς Πολιτείας εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Καλβῖνος τοὐναντίον ***ἔθετε τὴν πολιτείαν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν καὶ ἐξουσίαν τῆς Ἐκκλησίας***. Καὶ τὸ θεοκρατικὸν τοῦτο σύστημα ἐπραγματοποίησε καὶ ἐφήρμοσεν ἐν Γενεύῃ. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπανέφερε τὸ ἀρχαῖον Ἀποστολικὸν καθεστώς, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ***ὁ λαὸς ἐξέλεγε τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας*** καὶ ἐλάμβανε μέρος διὰ λαϊκῶν ἀντιπροσώπων (πρεσβυτέρων) εἰς τὴν ***διοίκησιν*** αὐτῆς.

Διὰ τοῦτο τὸ Καλβινιστικὸν θεολογικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν σύστημα, ὅπου ἂν διεδόθη καὶ ἐφηρμόσθη, συνετέλεσε καὶ πολιτικῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐξασφάλισιν ***τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν*** καὶ εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς ἀπολυταρχίας καὶ τυραννία

τῶν βασιλέων καὶ μεγιστάνων. Ἡ Πρεσβυτερικὴ Ἐκκλησία, ὡς εὐστόχως εἶπεν ἱστορικός τις, ἐγένετο ***τὸ φυτώριον τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας.***

Ἡ δρᾶσις τοῦ Καλβίνου ἐν Γενεύῃ δὲν περιωρίσθη εἰς τὴν θεολογίαν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά. Ὁ μέγιστος σεβασμός, ὃν ἀπήλαυε παρὰ τῷ λαῷ, τῷ ἔδωκε κυρίαρχον ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῆς πολιτείας καὶ τῶν ἀστικῶν νόμων τῆς Γενεύης. Ἡ πόλις αὕτη εἶχε μὲν ἀποσείσει τὸν Παπικὸν ἐκκλησιαστικόν ζυγὸν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Φαρέλ, ἀλλὰ τὸ κίνημα τοῦτο ἦτο μᾶλλον πολιτικὴ ἐπανάστασις κατὰ τῆς κυριαρχίας τοῦ Δουκὸς τῆς Σαβοΐας. Οἱ δὲ Γενευαῖοι ἦσαν ἀκόμη πολὺ καθυστερημένοι εἰς πνευματικὸν φῶς· καὶ ἐξ ἄλλου ὑφίσταντο ἔξωθεν διαρκεῖς ἐπιδρομὰς οὐ μόνον ἐνόπλων ἐχθρων, ἀλλὰ καὶ φανατικῶν ἱεροκηρύκων Παπικῶν, ζητούντων νὰ ἀνατρέψωσι τὸ ἔργον τῆς Μεταρρυθμίσεως. Ὁ Καλβῖνος, μόλις ἐγκατεστάθη ἐκεῖ, ἔσπευσε πρῶτον νὰ συντάξῃ ***Ὁμολογίαν Πίστεως*** ἐξ 21 ἄρθρων, διὰ δὲ ταύτης καὶ τῶν κηρυγμάτων καὶ διδαχῶν αὐτοῦ κατώρθωσε νὰ κατηχήσῃ τὸν λαὸν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν πίστιν καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἀπρόσβλητον ὑπὸ τῶν Παπικῶν προπαγανδιστῶν. Συνάμα δὲ ἤρχισε συντάσσων διαφόρους νόμους, διὰ τῶν ὁποίων ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς πολίτας ***μεγάλη αὐστηρότης*** ἠθῶν, ἐνδυμασίας, ἀγωγῆς κτλ. καὶ ἐδίδετο εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς ***εὐρεῖα ἐπιρροὴ*** εἰς τὴν πολιτικὴν διοίκησιν τοῦ καντονίου. Ὁ λαὸς κατ' ἀρχὰς ἐδυστρόπησε διὰ τοὺς περιορισμοὺς τῶν κεκτημένων ἕξεων αὐτοῦ, τῶν διασκεδάσεων καὶ τῆς ἀσωτείας. Ἀλλ' ἡ βαθμιαία ἐκπαίδευσις τῆς νεολαίας εἰς τὰ πολυάριθμα καὶ ἐξαίρετα δημόσια σχολεῖα, ἅτινα τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Καλβίνου ἵδρυσεν ἡ κυβέρνησις, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐμόρφωσε πολίτας σώφρονας καὶ εὐσεβεῖς, οἵτινες προθύμως ἠσπάζοντο τὸ αὐστηρὸν πολίτευμα, ὅπερ ἵδρυσεν ὁ Καλβῖνος καὶ ὅπερ διετηρήθη κατόπιν μέχρι σχεδὸν τῶν ἡμερῶν μας.

Οἱ ἐν Γενεύῃ ***ἀντίπαλοι τοῦ Καλβίνου*** ἦσαν οἱ λεγόμενοι «Ἀκόλαστοι» (libertins), πολιτικὴ μερίς, ἀποτελουμένη ἐκ δύο στοιχείων : ἑνὸς ***θρησκευτικοῦ,*** οὗτινος αἱ ἰδέαι ἦσαν μᾶλλον πανθεϊστικαί, μὲ πολὺ χαλαρὰν ἀντίληψιν τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου· καὶ ἑνὸς ***πολιτικοῦ***, ἀποτελουμένου ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐδυσφόρουν διὰ τὴν προέχουσαν θέσιν, ἣν εἶχον εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν οἱ Γάλλοι πρόσφυγες, ὡς ὁ Καλβῖνος, ὁ Φαρὲλ καὶ ἄλλοι. Τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα συχνάκις συνετάρασσον τὴν πόλιν διὰ διαφόρων ἐπεισοδίων τῆς δράσεώς των.

Τὸ γνωστότερον ἱστορικῶς τοιοῦτο ἐπεισόδιον ἦτο τὸ τοῦ Ἱσπανοῦ ἰατροῦ ***Σερβέτου*** (1511—1553), ὅστις ἀφοῦ ἐν Βιέννῃ τῆς Γαλλίας συνέγραψε διάφορα θεολογικὰ ἔργα, εἰς τὰ ὁποῖα συγκεχυμένως καὶ ἀσυναρτήτως ἠρνεῖτο τὴν Τριαδικὴν Θεότητα, τὴν θείαν φύσιν τοῦ Χριστοῦ, κτλ., ἔστειλεν αὐτὰ εἰς τὸν Καλβῖνον καὶ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἔλθῃ εἰς Γενεύην πρὸς ἐπίσκεψίν του. Ὁ Καλβῖνος, θεωρήσας τὰ συγγράμματα ταῦτα ὡς βλάσφημα, τῷ ἀπήντησε τραχέως, ἀποποιούμενος νὰ τὸν δεχθῇ. Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ Γαλλικαὶ ἀρχαὶ συνέλαβον τὸν Σερβέτον καὶ τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον διὰ τὰ συγγράμματά του. Δραπετεύσας ἐκ τῆς φυλακῆς, ἦλθεν εἰς Γενεύην διὰ νὰ μεταβῇ εἰς Ζυρίχην· συλληφθεὶς

ὡς ἄθεος καὶ πολέμιος τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ἐδικάσθη ἐν μακρᾷ διαδικασίᾳ ἐνώπιον τοῦ ἀνωτάτου ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου τῆς Γενεύης καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον.

Καὶ τὴν 27 Ὀκτωβρίου 1553 ὁ Σερβέτος ἐκάη ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Ἡ ἐπιβολὴ καὶ ἐκτέλεσις τοιαύτης ποινῆς διὰ θρησκευτικὰ φρονήματα δικαίως θεωρεῖται ὡς στίγμα διὰ τὸν Καλβῖνον, ὅστις ἠδύνατο νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀναστολὴν τῆς ποινῆς καὶ δὲν τὸ ἔπραξεν, μιμηθεὶς εἰς τοῦτο τοὺς Παπικούς, οἵτινες εἰς διαφόρους χώρας ἐπένευσαν εἰς τὴν θανάτωσιν μυριάδων Χριστιανῶν διαφωνούντων πρὸς τὰς Παπικὰς διδασκαλίας. Τὸ μόνον ἐλαφρυντικόν, ὅπερ ἡ ἱστορία ἀναφέρει ὑπὲρ τῆς στάσεως τοῦ Καλβίνου εἰς τὴν τραγικὴν ταύτην ὑπόθεσιν, εἶναι τὸ ὅτι περὶ τὸν Σερβέτον συνεσπειρώθησαν ὅλοι οἱ ἐν Γενεύῃ «Ἀκόλαστοι», ἤτοι ***οἱ ἐχθροὶ τοῦ καθεστῶτος***, οἱ ἀόκνως ζητοῦντες τὴν ἀνατροπὴν τῶν ὅσα διὰ μακρῶν ἀγώνων ὁ Καλβῖνος εἶχεν οἰκοδομήσει. Ὁ τραγικὸς θάνατος τοῦ Σερβέτου ἦτο ἄλλως τε σύμφωνος δυστυχῶς πρὸς τὰς ἰδέας καὶ συνηθείας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἥτις δὲν εἶχεν ἀκόμη κατορθώσει νὰ ἀποβάλῃ τὸ μόλυσμα τῶν σκοτεινῶν μεθόδων τῆς Παπικῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως καὶ τῶν βιαιοτήτων τοῦ Μεσαιωνικοῦ φανατισμοῦ.*)

(Ἀκολουθεῖ)

Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΑΠΟ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΑΠΟΨΕΩΣ

Γ′. Ἡ ἱστορικὴ ἀκρίβεια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

(Συνέχεια καὶ τέλος)

γ′) Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μωϋσέως μέχρι Σολομῶντος.

Ἡ περίοδος αὕτη περιλαμβάνεται εἰς τα βιβλία Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, Κριτῶν, Α′. καὶ Β′. Σαμουὴλ καὶ Α′. Χρονικῶν. Τὸ βιβλίον τῆς Ρούθ ἀσχολεῖται μὲ ἐπεισόδιόν τι τῆς ἐποχῆς τῶν Κριτῶν, διάφοροι δὲ ἐκ τῶν Ψαλμῶν περιέχουν ὑπαινιγμοὺς περὶ τῶν γεγονότων τῆς βασιλείας τοῦ Δαβὶδ καὶ τῆς πρὸ αὐτοῦ ἐποχῆς. Προφητείας σχετικὰς μὲ τὴν περίοδον ταύτην δὲν ἔχομεν ἐν τῇ Ἁγ. Γραφῇ, ἀλλ' οὔτε καὶ μνείας Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων ἢ Αἰγυπτίων βασιλέων.

Ὅθεν ἡ ἱστορικὴ ἀκρίβεια, ἡ ἀλήθεια τῆς Βιβλικῆς ἱστορίας τῆς περιόδου ταύτης ἀποδεικνύεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐξ ***ἐσωτερικῶν ἐνδείξεων*** *καὶ ἐκ τοῦ*

*) Εἶναι τοὐλάχιστον παρήγορον ὅτι εἰς τὸ μέρος, ἔνθα ἐκάη ὁ Σερβέτος, ἔξωθι τῆς Γενεύης, ὀρθοῦται σήμερον μεγάλη μαρμαρίνη πλάξ, ἐπὶ της ὁποίας εἶναι κεχαραγμένη ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή: «Εἰς μνήμην τοῦ Μιχαὴλ Σερβέτου, καέντος ἐπὶ τῆς πυρᾶς, οἱ ἀπόγονοι τῶν φονέων του, σεβόμενοι τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως, ἀνήγειραν τὸ μνημεῖον τοῦτο εἰς ἐπανόρθωσιν καὶ ἐξιλέωσιν τῆς πράξεως ἐκείνης τῶν προγόνων αὐτῶν».

γεγονότος ὅτι τὰ προαναφερθέντα βιβλία παρεδέχθη τὸ Ἰσραηλιτικὸν ἔθνος **ἀνέκαθεν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων** ὡς **ἱερὰ καὶ αὐθεντικά.**

Ἐν πρώτοις, εἶναι φανερὸν ὅτι τὰ βιβλία ταῦτα συνδέονται στενώτατα μὲ τὰ βιβλία τῆς ἀμέσως ἑπομένης περιόδου (Α' καὶ Β' Βασιλέων, Β' Χρονικῶν καὶ ὅλα τὰ Προφητικὰ βιβλία) καὶ κατὰ τὸ ὕφος, τὸ σύστημα, τὴν κατάταξιν τῆς ὕλης καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα. Μαζὺ μὲ ἐκεῖνα ἀποτελοῦν ἓν ὁμοιογενὲς σύνολον, ἓν μέγα καὶ ἑνιαῖον ἱστορικὸν ἔργον, **μίαν ἐπίσημον ἱστορίαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ ἔθνους** διαρκείας πολλῶν αἰώνων. Καὶ ἐθεωρήθησαν ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ὡς τὰ ἱερὰ χρονικὰ τοῦ ἔθνους αὐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ νομοθέτου Μωϋσέως μέχρι τοῦ τέλους τῆς Προφητικῆς περιόδου.

Δεύτερον, τὰ βιβλία τῆς περιόδου ταύτης εἶναι **ἐθνικὰ** χρονικὰ τοιαύτης **οἰκείας** φύσεως, ὥστε ἐὰν ἦσαν νόθα ἢ ψευδῆ, δὲν ἠδύναντο νὰ γίνωσι **παραδεκτὰ** ὑπὸ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ ἔθνους. Τὸ βιβλίον λ. χ. τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ **περιγράφει λεπτομερῶς** τὴν **διανομὴν τῆς γῆς Χαναὰν** μεταξὺ τῶν δώδεκα φυλῶν Ἰσραήλ· ἐπὶ τῆς διανομῆς ταύτης **ἐβασίζετο ὁλόκληρος ἡ μετέπειτα Ἰουδαϊκὴ νομοθεσία** καὶ τὸ κληρονομικὸν δίκαιον τοῦ ἔθνους, ἰδίως δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν ειδικὴν κληρονομίαν τῆς φυλῆς Λευῒ. Ὡσαύτως ὁ ἰδιαίτερος θεσμὸς τῶν ἓξ πόλεων καταφυγῆς. Ὅλα τὰ θεσπίσματα ταῦτα, τὰ τόσον ἀποκλειστικῶς Ἰουδαϊκά, δὲν **ἠδύναντο νὰ** ἔχουν καταγωγὴν καὶ ἱστορίαν διάφορον ἐκείνης, ἣν ἀφηγοῦνται τὰ ἱερὰ **βιβλία**, χωρὶς νὰ ἐγερθοῦν ἀμφισβητήσεις καὶ ὑπόνοιαι ἐκ μέρους **τῶν γεροντοτέρων καὶ ἐκ παραδόσεων** προφορικῶν. Πάλιν τὸ Α'. Σαμουὴλ ἐξιστορεῖ τὴν ἵδρυσιν **τοῦ** βασιλικοῦ θεσμοῦ ἐν τῷ Ἰσραὴλ κατὰ τρόπον τόσῳ λεπτομερῆ καὶ **πειστικόν, καὶ τὰ** γεγονότα **ἔχουν** τόσον φυσικὴν τὴν ἀλληλουχίαν, περιστρέφονται δὲ **περὶ τρία** ἱστορικὰ πρόσωπα τόσον περιφανῆ καὶ ἐνδιαφέροντα — τὸν Σαμουήλ, τὸν Σαοὺλ **καὶ τὸν** Δαβὶδ — ὥστε εἶναι λογικῶς ἀδύνατον νὰ ἦναι πλαστὴ ἡ ἱστορία αὐτη, ἡ **οὐδέποτε** ὑπ' **αὐτῶν τῶν** Ἰουδαίων ἀμφισβητηθεῖσα.

Τὸ βιβλίον τῶν **Κριτῶν** εἶναι τὸ μόνον, τοῦ ὁποίου τὴν φιλαλήθειαν **δὲν δυνάμεθα** νὰ ἀποδείξωμεν διὰ τοιούτων ἐσωτερικῶν πειστηρίων. Ἔχει ὅμως **ἄλλας ἀποδείξεις** τῆς γνησιότητός του. Διότι τὸ βιβλίον τοῦτο ὁλόκληρον εἶναι **ἐξιστόρησις τῶν ἁμαρτιῶν, τῶν ταπεινώσεων καὶ τῶν τιμωριῶν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Ἔθνους.** Εἶναι μαρτυρία ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ κατὰ τῆς ἀδιορθώτου ἀπειθείας **καὶ ἀποστασίας** τοῦ περιουσίου Αὐτοῦ λαοῦ. Ἑπομένως τοιοῦτο βιβλίον, **καταδικάζον πανηγυρικῶς** τὸ Ἰσραηλιτικὸν ἔθνος, **πρέπει νὰ ἦναι ἱστορικῶς ἀκριβές**, ἀφοῦ **τὸ ἀπεδέχθη** ἀνέκαθεν αὐτὸ τὸ ἔθνος ἀσυζητητεὶ καὶ οὐδεὶς συγγραφεὺς θὰ εἶχε **λόγον ἢ συμφέρον** νὰ τὸ πλαστογραφήσῃ.

Τρίτον, πάντα τὰ προειρημένα βιβλία τῆς περιόδου ταύτης γέμουν ἀπὸ **γεωγραφικὰς καὶ τοπογραφικὰς λεπτομερείας**. Περίπου τριακοσίων πόλεων καὶ τοποθεσιῶν τὰ ὀνόματα ἀναφέρονται, ὧν τὰ πλεῖστα ἦσαν γνωστὰ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους καὶ συνδέονται μὲ τὰ γεγονότα τῆς μεταγενεστέρας ἐποχῆς.

Τέταρτον, εἰς τὰ μεταγενέστερα βιβλία τῆς Π. Διαθήκης ὑπάρχουν πλεῖσται

ὅσαι μνεῖαι γεγονότων τῆς περιόδου ταύτης. Καὶ τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος τῶν γεγονότων τούτων. Οἱ Ψαλμοὶ γέμουν τοιούτων μνειῶν. Ἐπὶ παραδείγματι Ψαλμ. πγ΄ 9: «Κάμε εἰς αὐτοὺς ὡς εἰς τοὺς Μαδιανίτας, ὡς εἰς τὸν Σισάραν, ὡς εἰς τὸν Ἰαβεὶν ἐν τῷ χειμάρρῳ Κεισών· οἵτινες ἀπωλέσθησαν ἐν Ἐν-δὼρ καὶ ἔγειναν κόπρος διὰ τὴν γῆν. Κάμε τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ὡς τὸν Ὠρὴβ καὶ τὸν Ζήβ· ὡς τὸν Ζεβεὲ καὶ τὸν Σαλμανᾶν, πάντας τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν». Καὶ ὁ Ἠσαΐας (θ΄ 4): «Συνέτριψας τὸν ζυγὸν τοῦ φορτίου αὐτοῦ . . . . καθὼς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Μαδιάμ». Καὶ πλεῖσται ἄλλαι τοιαῦται μνεῖαι, ἃς ὁ χῶρος ἡμῶν δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ παρατάξωμεν.

δ΄) Ἀπὸ τῆς Δημιουργίας μέχρι τῆς Ἐξόδου.

Τὴν περίοδον ταύτην καλύπτει ἡ **Πεντάτευχος**. Ὡς δὲ ἐκ τῆς μεγάλης ἀρχαιότητος τῶν ἀποτελούντων τὴν Πεντάτευχον συγγραμμάτων, ἅτινα εἶναι τὰ ἀρχαιότατα ἱστορικὰ βιβλία ἐξ ὅσων ἔχει σήμερον ἡ ἀνθρωπότης, ἡ ἱστορική των ἀκρίβεια καὶ ἡ ἀξιοπιστία μόνον ἐκ τῶν μνημείων τῆς Αἰγύπτου δύναται νὰ βεβαιωθῇ, ἅτινα καὶ ἐπιβεβαιοῦσι πανηγυρικῶς τὴν ἀφήγησιν τῆς Πεντατεύχου.

Ἡ αὐθεντικότης τῆς Πεντατεύχου εἶναι ἀκαταμάχητος, διότι τὴν Πεντάτευχον παρεδέχθησαν ὡς σύγγραμμα τοῦ Μωϋσέως οὐ μόνον οἱ Ἰσραηλῖται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀλλὰ καὶ οἱ Σαμαρεῖται καὶ οἱ Χριστιανοί. Ἡ Πεντάτευχος, ὡς περιέχουσα ὁλόκληρον τὸν αὐθεντικὸν καὶ ἐπίσημον **κώδικα τῶν νόμων** τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ ἔθνους, τῶν τε διεπόντων τὸ κράτος καὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον τῶν πολιτῶν αὐτοῦ, μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν, ἀδύνατον νὰ ἦναι πλαστογράφημα μεταγενεστέρου τινὸς συγγραφέως.

Ἄλλως τε ἔχομεν πρόσθετον ἐπιβεβαίωσιν τῆς αὐθεντικότητος καὶ ἱστορικῆς ἀκριβείας τῆς Πεντατεύχου, **ἐκ τῶν λοιπῶν** βιβλίων **τῆς Ἁγ. Γραφῆς**. Εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ (κεφ. κδ΄ 2 - 18) ἔχομεν μίαν ἀνακεφαλαίωσιν τῆς ἱστορίας, ἣν περιλαμβάνει ἡ Πεντάτευχος. Εἰς τὰ Εὐαγγέλια (Ματθ. α΄, 2 ἑπ., Λουκ. γ΄, 23) ἔχομεν τὴν γενεαλογίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, στηριζομένην ἐπὶ τῆς Πεντατεύχου. Ὁ πρωτομάρτης Στέφανος (Πράξ. ζ΄ 2 - 44) ποιεῖται μακρὰν ἀνακεφαλαίωσιν τῶν γεγονότων, ἅτινα ἐξιστορεῖ ἡ Πεντάτευχος. Ὁμοίαν βραχυτέραν ἀνακεφαλαίωσιν δίδει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν Ἀντιοχείᾳ (Πράξ. ιγ΄, 17 19), διεξοδικώτερον δὲ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ (κεφ. ς΄.13, ζ΄. θ΄. καὶ ια΄.)

Εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια τῆς παρούσης μελέτης εἴδομεν κατὰ σειρὰν τὰ διάφορα τμήματα τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ἐβεβαιώθημεν ὅτι ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως εἶναι ἀκριβῆ καὶ ἀξιόπιστα. Τὸ γεγονὸς λοιπὸν ὅτι οἱ συγγραφεῖς τῶν ἄλλων τῆς Π. καὶ Κ. Διαθήκης βιβλίων **ἀποδέχονται** ὡς **ἀληθῆ καὶ ἱστορικῶς αὐθεντικὴν** τὴν ἱστορίαν, ἣν ἀφηγεῖται ἡ Πεντάτευχος, ἀποτελεῖ καὶ αὐτὸ μίαν σπουδαίαν ἐπιβεβαίωσιν τῆς ἀξιοπιστίας καὶ ἱστορικῆς ἀκριβείας τῆς Πεντατεύχου.

Ἐν γένει δὲ ἡ μελέτη τῶν διαφόρων βιβλίων τῆς Π. καὶ Κ. Διαθήκης πεί-

θει πάντα ἀμερόληπτον κριτὴν ὅτι τὰ βιβλία ταῦτα, ἂν καὶ γραφέντα ὑπὸ ***πολλῶν*** *συγγραφέων κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ ἐκ διαφόρων* ***κοινωνικῶν τάξεων, ὅμως*** *διαπνέονται ὑπὸ* ***ἑνὸς ἑνιαίου πνεύματος*** *καὶ ἀποτελοῦν ἓν ἁρμονικὸν σύνολον, ἓν σύστημα, τὸ ὁποῖον περιστρέφεται περὶ* ***μίαν κεντρικὴν ἰδέαν.*** *Οἱ φρονοῦντες ὅτι ἡ Ἁγία Γραφὴ ἀποτελεῖ μίαν μεγάλην ἱστορικὴν φενάκην καὶ ἀγυρτείαν,* ***ἀποστομοῦνται*** *ὑπὸ τῆς τεραστίας ἐπιρροῆς, ἣν ἡ βίβλος αὕτη ἤσκησεν* ***εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ*** *εἰς πάσας τὰς φυλὰς τῆς Γῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων* ***καὶ ἐξακολουθεῖ ἀσκοῦσα καὶ*** *σήμερον εἰς ὁλοὲν εὐρυνόμενον κύκλον.*

Κανὲν ἄλλο βιβλίον *δὲν ἐπέζησεν ἐπὶ τόσους αἰῶνας, διὰ μέσου* ***τόσων παγκοσμίων*** *μεταβολῶν καὶ ἐξελίξεων, ὅσον ἡ Ἁγ. Γραφή. Ὀλίγα εἶναι τὰ* ***ἀνθρώπινα*** *συγγράμματα, ἅτινα μετὰ 50 ἢ 100 ἢ 200 ἔτη κατορθώνουν νὰ ἐπιζήσουν* ***καὶ νὰ*** *ἀναγινώσκωνται. Ἡ Ἁγία Γραφή, ἂν καὶ συνεγράφη πρὸ χιλιετηρίδων,* ***ἐξακολουθεῖ*** *νὰ ἀναγινώσκηται καὶ νὰ κυκλοφορῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ μάλιστα* ***νὰ κατέχῃ τὰ σκῆπτρα τῆς κυκλοφορίας.***

Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Ἁγία Γραφή, μακρὰν ***τοῦ νὰ ἦναι*** *φενάκη καὶ ἔργον ἀγυρτείας, τοὐναντίον* ***ἐμπνέει τὴν ἐμπιστοσύνην*** *εἰς τὴν* ***ἀνθρωπίνην*** *ψυχὴν καὶ παρέχει εἰς αὐτὴν* ***κάτι τι,*** *τὸ ὁποῖον* ***εἰς κανὲν ἄλλο σύγγραμμα δὲν εὑρίσκεται.*** *Καὶ τὸ κάτι τι ἐκεῖνο ἴσως οἱ ἐχθροὶ τῆς Ἁγ. Γραφῆς* ***δὲν τὸ βλέπουν καὶ δὲν*** *τὸ ἐννοοῦν, τὸ βλέπουν ὅμως καὶ τὸ ἐννοοῦν αἱ μυριάδες* ***καὶ τὰ ἑκατομμύρια*** *τῶν ἀπ' αἰῶνος καὶ σήμερον εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον μελετώντων* ***καὶ ἐντρυφώντων*** *εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Καὶ τὸ κάτι τι αὐτὸ εἶναι ἡ* ***Θεία ἔμπνευσις,*** *ἡ* ***Θεία ἀλήθεια*** *καὶ τὸ* ***Θεῖον κῦρος,*** *ὅπερ λάμπει εἰς ἑκάστην αὐτῆς σελίδα.*

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία εἶναι, ἢ πρέπει νὰ ἦναι, **ἱεραποστολικὴ** Ἐκκλησία, **ἀφ'** ἑνὸς μὲν διότι ὁ Ἱδρυτὴς αὐτῆς τοιαύτην ἐντολὴν ἔδωκεν αὐτῇ, **εἰπὼν καθ'** ἣν στιγμὴν ἀπεχωρίζετο τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ: «Πορευθέντες οὖν **μαθητεύσατε πάντα** τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ **καὶ τοῦ** Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην **ὑμῖν»** (Ματθ. κη'. 19), **ἀφ'** ἑτέρου δὲ διότι αὐτὸ τοῦτο τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον **ἀποτελεῖ** τὸν καταστατικὸν χάρτην τῆς Ἐκκλησίας, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ καλὴ **ἀγγελία τῆς** ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ σωτηρίας, ἥτις πρέπει νὰ ἐξαγγελθῇ εἰς πᾶν γένος **καὶ φυλὴν** ἀνθρώπων, ὅπως πάντες λάβωσι γνῶσιν αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία τῶν πρώτων αἰώνων ἐξηπλώθη τόσον ταχέως, διότι **ἐφλέγετο** ὑπὸ τοῦ ἱεραποστολικοῦ πνεύματος. Εἰς ὁποίαν δήποτε δὲ ἐκκλησίαν **βλέπομεν** ἔλλειψιν τοῦ ἱεραποστολικοῦ ζήλου, ἐκεῖ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι **ὑπάρχει καὶ ἔλλειψις** πνευματικῆς ζωῆς.

Ἡ πρώτη Ἐκκλησία, ἣν εὗρε συνηγμένην ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ἦτο ἁπλῶς μία μικρὰ ὁμὰς Ἰουδαίων ταπεινῆς κοινωνικῆς τάξεως. Ἀλλ' ἐντὸς 300 ἐτῶν εἶχε γίνει ἡ ἐπίσημος θρησκεία τοῦ ἀχανοῦς Ῥωμαϊκοῦ κράτους, ὅπερ περιελάμβανεν ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον. Πῶς ἐξηπλώθη τόσον ταχέως καὶ τεραστίως, ὄχι βοηθουμένη καὶ εὐνοουμένη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, ἀλλὰ τοὐναντίον καταδιωκομένη ἀγρίως καὶ ἀπηνῶς; Διὰ τοῦ ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος, ἐπισφραγιζομένου διὰ τοῦ αἵματος καὶ τῆς εὐσταθείας τῶν μαρτύρων.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι, μετὰ τὸν Ἀποστολικὸν αἰῶνα, δὲν ἔχομεν συνεχῆ ἱστορικὴν ἔκθεσιν τῆς ἱεραποστολικῆς δράσεως τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Βλέπομεν μόνον τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 4ου αἰῶνος, ἐπὶ Μ. Κωνσταντίνου, ὅτε ἡ Χρις. θρησκεία ἦτο ἐξηπλωμένη καθ' ὅλον τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος, ἀλλαχοῦ μὲν ἔχουσα ὀπαδοὺς τὴν πλειοψηφίαν τοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλοῦ τὴν μειοψηφίαν.

Μετὰ τὸν Μ. Κωνσταντῖνον, ἡ ἱεραποστολικὴ δρᾶσις τῆς Ἐκκλησίας κυρίως ἐστράφη πρὸς τοὺς βαρβάρους λαούς, τοὺς γείτονας τοῦ Ῥωμ. Κράτους. Κατὰ τὸν 4ον καὶ 5ον αἰῶνα, ***Γρηγόριος ὁ Φωτιστὴς*** ἐκήρυξε τὸν Χριστὸν πρὸς τοὺς Ἀρμενίους, ὁ ***Οὐλφίλας*** πρὸς τοὺς Γότθους, ὁ ***Φρουμέντιος*** πρὸς τοὺς Ἀβυσσηνούς. Ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἵδρυσεν ἐν Κων/πόλει τῷ 404 σχολὴν πρὸς ἐκπαίδευσιν Γότθων ἱεραποστόλων. Ὁ ἅγ. ***Μαρτῖνος*** ὁ Τουρώνης ἐκήρυξε πρὸς τοὺς Γαλάτας τῆς Γαλλίας, ὁ ***Βαλεντῖνος*** πρὸς τοὺς βαρβάρους τοῦ Νωρικοῦ, ὁ ***Πατρίκιος*** πρὸς τοὺς Ἰρλανδούς, Αὐτοὶ ἦσαν ἁπλῶς οἱ κορυφαῖοι ἱεραπόστολοι, ὧν τὰ ὀνόματα διεσώθησαν ὑπὸ τῆς ἱστορίας. Ὑπ' αὐτοὺς εἰργάσθη πλῆθος ἄλλο ἀφανῶν ἀλλ' ἀφωσιωμένων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἱεραποστόλων, ὧν τὰ ὀνόματα, καίτοι δὲν ἀναγράφει αὐτὰ ἡ ἱστορία, βεβαίως εἶναι γεγραμμένα χρυσοῖς γράμμασιν εἰς τὸ Βιβλίον τῆς Ἐνθυμίσεως τοῦ Κυρίου.

Κατὰ τὸν 5ον, 6ον καὶ 7ον αἰῶνα ἡ Ἐκκλησία δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ στείλῃ τοὺς ἱεροποστόλους αὐτῆς ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ Ῥωμ. κράτους, διότι μόλις ἐπήρκει εἰς τὸ ἔργον τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῶν ἀναριθμήτων βαρβάρων, οἵτινες εἰσήλαυνον διὰ τῶν συνόρων τοῦ κράτους καὶ κατέκλυζον πολλὰς αὐτοῦ ἐπαρχίας. Τοῦ αἰῶνος τούτου ὀνομαστοὶ ἱεραπόστολοι ἦσαν: Ὁ ***Κολούμβας***, ὅστις ἐκήρυξε τὸν Χριστὸν πρὸς τοὺς Κελτοὺς τῆς Σκωτίας, ὁ ***Κολουμβανὸς*** πρὸς τοὺς Βουργουνδίους τῶν Βοσγίων ὀρέων, καὶ οἱ Ἄγγλοι ἱεραπόστολοι ὑπὸ τὸν ***Βονιφάτιον*** πρὸς τοὺς βαρβάρους, οἵτινες κατῴκουν τὰ μέρη, ἅτινα σήμερον ὀνομάζομεν Ὁλλανδίαν, Β. Γερμανίαν καὶ Σκανδιναυΐαν.

Κατὰ τὸν 9ον αἰῶνα οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ***Κύριλλος*** καὶ ***Μεθόδιος*** ἐκήρυξαν πρὸς τοὺς Βουλγάρους καὶ Σλαύους ἐν γένει, καὶ ἐγένοντο οἱ σκαπανεῖς τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν Ρώσσων.

Κατὰ δὲ τὸν 13ον καὶ 14ον αἰῶνα ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἐνεκαινίασε δρᾶσιν ἱεραποστολικήν, κατ' ἀρχὰς μὲν μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων τῆς Β. Ἀφρικῆς, Μεσοποταμίας, Περσικοῦ Κόλπου, Κεϋλάνης, Κασπίας Θαλάσσης, κ.τ.λ. βραδύτερον δὲ μεταξὺ τῶν ἀγρίων τῆς Ἰνδοστάνης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, εἰς τὰς Ἱσπα-

νικὰς καὶ Πορτογαλλικὰς ἀποικίας. Ἀλλ' ἡ ἱστορία ἀναφέρει ὅτι ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν ἰθαγενῶν τοῦ Μεξικοῦ καὶ τοῦ Περοῦ ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν κατακτητῶν ἐξετελέσθη διὰ τρομερῶν σφαγῶν καὶ καταπιέσεων. Εἰς δὲ τὰς Ἀνατολ. Ἰνδίας καὶ τὴν Ἀβυσσηνίαν οἱ Πορτογάλλοι κατετυράννουν ἀγρίως καὶ τοὺς ἰθαγενεῖς Χριστιανοὺς ἄλλων δογμάτων — Συρίους, Κόπτας, κτλ. — ἐνῷ προσεπάθουν νὰ προσηλυτίσουν τοὺς Μωαμεθανούς!

Οἱ Ἰησουῖται, τέλος, κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἵδρυσαν διαφόρους ἱεραποστολὰς εἰς τὰς Ἱσπανικὰς καὶ Πορτογαλλικὰς ἀποικίας. Ἀλλ' εἰς τὴν Ἰνδοστάνην χάριν ταχυτέρας προσελκύσεως τῶν Ἰνδῶν ἐδημιούργησαν ἓν ἀνόσιον κρᾶμα Χριστιανισμοῦ καὶ Βραχμανισμοῦ καὶ αἱ ἐκεῖ Ἰησουϊτικαὶ ἱεραποστολαὶ ἐξεφυλίσθησαν τελείως. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 16ου αἰῶνος ἱδρύθη ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου ΙΓ'. ὁ περίφημος ***Σύνδεσμος*** ἢ ***Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῆς Πίστεως*** (λατινιστὶ «Congregatio de Propaganda Fide» ἐξ οὗ καὶ ἐδημιουργήθη ἡ παγκόσμιος λέξις ***προπαγανδα*** (ἤτοι, προσπάθεια πρὸς διάδοσιν ἰδέας τινος). Ὁ Σύνδεσμος οὗτος ἀνέλαβεν ἔκτοτε καὶ ἔχει μέχρι σήμερον τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τῶν ἱεραποστολικῶν προσπαθειῶν τῆς Δυτ. Ἐκκλησίας, ἐκπαιδεύων καὶ ἐκπέμπων ἱεραποστόλους εἰς ὅλην τὴν ὑφήλιον, καὶ ἐκτυπώνων πληθώραν βιβλίων καὶ φυλλαδίων ἐν ἰδίῳ μεγάλῳ τυπογραφείῳ, πρὸς διάδοσιν τῶν Παπικῶν διδασκαλιῶν καὶ δογμάτων.

Αὐτὴ εἶναι ἐν βραχυτάτῃ περιλήψει ἡ ἱεραποστολικὴ δρᾶσις τῆς Χριστ. Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Μεσαιῶνα.

Ἀλλ' ἡ ἱστορία τῆς Χριστιανικῆς ἱεραποστολικῆς προσπαθείας ἀφορᾷ κυρίως εἰς τὴν νεωτέραν ἐποχὴν —ἀπὸ τῆς Εὐαγγελικῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ ἐντεῦθεν — καὶ συνίσταται κυρίως εἰς τὴν δρᾶσιν τῶν ***Εὐαγγελικῶν ἱεραποστολῶν.***

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι αἱ πρῶται Εὐαγγελικαὶ Ἐκκλησίαι μετὰ τὴν θρησκευτικὴν Μεταρρύθμισιν τοῦ 16ου αἰῶνος δὲν ἔδειξαν πολὺ ἐνδιαφέρον διὰ τὸν εὐαγγελισμὸν τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ λόγος δὲ τούτου ἦτο ἡ δύσκολος θέσις τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἀπέναντι τοῦ Παπισμοῦ ἐν Εὐρώπῃ, ἡ ἀπομόνωσις τοῦ Εὐαγγελικοῦ κινήματος ἐν Γερμανίᾳ καὶ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ καὶ ὁ κρατερὸς ἀγών, ὃν εἶχον νὰ ἀγωνισθοῦν αἱ Εὐαγγελικαὶ Ἐκκλησίαι καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην κατὰ τῶν ἡγεμόνων, οἵτινες ἔμενον πιστοὶ καὶ ζηλωταὶ ὀπαδοὶ τοῦ Παπισμοῦ.

Μετ' ὀλίγον ὅμως ἡ Ἀγγλία, ἀσπασθεῖσα τὴν Εὐαγγελικὴν Μεταρρύθμισιν, ἤρχισε συγχρόνως νὰ θέτῃ τὰς βάσεις τῆς θαλασσοκρατορίας της, καταπολεμοῦσα εἴς τε τὸν Παλαιὸν καὶ τον Νέον Κόσμον τοὺς Ἱσπανοὺς καὶ Πορτογάλλους. Πανταχοῦ δέ, ὅπου ἐξετοπίζετο ἡ Ἱσπανικὴ ἢ Πορτογαλλικὴ κυριαρχία ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς, μία ἀπὸ τὰς πρώτας φροντίδας τῶν Ἄγγλων ἦτο καὶ ἡ διάδοσις τῆς Ἀναμεμορφωμένης Χριστιανικῆς θρησκείας οὐχὶ διὰ τῆς σπάθης, ὅπως ἔκαμνον οἱ Ἱσπανοὶ καὶ Πορτογάλλοι, ἀλλὰ διὰ τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ νεαροῦ βασιλέως Ἐδουάρδου τοῦ ΣΤ', ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις εἰς τὰς ἐγγράφους ὁδηγίας, ἃς ἔδωκεν εἰς τὸν Σε-

βαστιανὸν Κάμποτ καὶ ἄλλους διασήμους θαλασσοπόρους της, ἀπερχομένους διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς Ἀγγλικῆς κυριαρχίας εἰς χώρας μακρυνὰς καὶ ἀγνώστους, ὥριζε ῥητῶς ὅτι «ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ πρέπει νὰ ἦναι τὸ κύριον μέλημα πάντων, ὅσοι θέλουν νὰ ἱδρύσουν νέας ἀποικίας· ἄλλως, αἱ προσπάθειαι καὶ ἐπιχειρήσεις των οὐδεμίαν θὰ ἔχωσιν ἐπιτυχίαν ἢ μονιμότητα». Καὶ ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας Ἐλισσάβετ κατὰ τὸ ἔτος 1600 εἰς τὸ καταστατικόν, ὅπερ ἐχορήγησεν εἰς ἰδιωτικὴν εταιρίαν πρὸς ἀποκλειστικὸν δικαίωμα ἐμπορίας καὶ ἐποικισμοῦ τῶν Ἀνατολ. Ἰνδιῶν, θέτει τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ καθήκοντος τῆς διαδόσεως τῆς Χριστ. θρησκείας εἰς τὰς ἀποικίας τῆς εταιρίας ὡς ὑποχρέωσιν ἀνωτέραν καὶ αὐτοῦ τοῦ κυρίου σκοποῦ τῆς εταιρίας, ὅστις ἦτο τὸ ἐμπορικὸν κέρδος. Εἰς τὰς πρώτας Ἀγγλικὰς ἀποικίας ἐν Β. Ἀμερικῇ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 16ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος μετέβησαν ἀμέσως, τῇ ἀρωγῇ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ εὐσεβῶν Χριστιανῶν, ἱεραπόστολοι πρὸς ἐκχριστιανισμὸν τῶν ἀγρίων ἐρυθροδέρμων, ἡ δὲ πρώτη βάπτισις ἐρυθροδέρμου προσηλύτου ἱστορεῖται κατὰ τὸ ἔτος 1587.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας ***Γουσταῦος Βάζα*** κατὰ τὸ 1559 ἔστειλε διδασκάλους καὶ ἱεραποστόλους νὰ διδάξωσι τοὺς Λάπωνας ἰθαγενεῖς τῶν Ἀρκτικῶν χωρῶν ἐπειδὴ πρὸς βορρᾶν τῆς Σουηδίας.

Κατὰ τὸ 1618 ὁ διάσημος Ὁλλανδὸς νομομαθὴς καὶ συγγραφεὺς ***Γρότιος*** συνέγραψε πραγματείαν ***Περὶ τῆς ἀληθείας τῆς Χριστ. θρησκείας***, πρὸς χρῆσιν τῶν Χριστιανῶν ἀποίκων εἰς μακρυνὰς χώρας καὶ ἔπεισεν ἑπτὰ φοιτητὰς τῆς νομικῆς τῆς πατρίδος του νὰ ὑπάγουν ὡς ἱεραπόστολοι εἰς τὴν Ἀνατολήν. Οὗτοι και ἄλλοι Ὁλλανδοὶ ἱεραπόστολοι εἰργάσθησαν μετὰ ζήλου εἰς τὰς Ὁλλανδικὰς ἀποικίας τῶν Ἀνατ. Ἰνδιῶν, (Ἰάβαν, Φορμόζαν, Κεϋλάνην κτλ.), ἀλλὰ τὸ ἔργον των ἐπειδὴ δὲν ἦτο μόνιμον καὶ συνεχές, δὲν ἀπέδωκε πολλοὺς καρπούς.

Κατὰ τὸ ἔτος 1664 εὐπατρίδης τις Αὐστριακός, ὁ βαρῶνος Φὸν Βέλς, ἐξέδωκε μίαν προκήρυξιν πρὸς ὅλας τὰς Εὐαγγελικὰς ἐκκλησίας γενικῶς, προτρέπων αὐτὰς εἰς τὴν ἵδρυσιν μιᾶς εταιρίας ἢ ἑνὸς συνδέσμου εἰδικῶς καταγινομένου μὲ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς Εὐαγγελικῆς πίστεως καὶ τὸν ἐκχριστιανισμὸν τῶν εἰδωλολατρῶν. Δυστυχῶς ὅμως δὲν εἶχεν εἰσέτι ὡριμάσει ἡ ἱεραποστολικὴ ἰδέα καὶ ἀφυπνισθῆ ἡ ἱεραποστολικὴ συνείδησις τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν· διὰ τοῦτο αἱ ἀπαντήσεις, ἃς ἔλαβεν ὁ Βέλτς εἰς τὴν ἐκκλησίν του, συνωψίζοντο γενικῶς εἰς τοῦτο, ὅτι ἑκάστη Χριστιανικὴ χώρα ὤφειλε νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὸν εὐαγγελισμὸν τῶν γειτόνων της (ὡς λ. χ. οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρῶσσοι νὰ ἐκχριστιανίσουν τοὺς Τούρκους), ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς ἀγρίους εἰδωλολάτρας, ὅτι δὲν ἦσαν διὰ τοιούτους χοίρους οἱ μαργαρῖται τῆς Χριαστ. θρησκείας! Μὴ τυχὼν ἐνθαρρυννικῆς ἀπαντήσεως ὁ Βέλτς ἔπραξε τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον τοῦ ἀπέμενε καὶ ὑπῆγε μόνος του ὡς ἱεραπόστολος εἰς τὴν Ὁλλανδικὴν ἀποικίαν Γουϊάνην τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ὅπου καὶ εἰργάσθη καὶ ἀπέθανε.

Μὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ 18ου αἰῶνος, ἤρχισε νὰ πνέῃ ἰσχυρὸς ἄνεμος ἱεραποστολικοῦ ζήλου μεταξὺ τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν. Κατὰ τὸ 1705 ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας Φρειδερῖκος ὁ Δ'. ἵδρυσεν ἱεραποστολὴν εἰς τὰ νότια παράλια τῆς Ἰνδο-

στάνης, ὅπου εἰργάσθησαν οἱ Δανοὶ ἱεραπόστολοι μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἐπιτυχίας. Τὸ 1731 Οἱ λεγόμενοι «Μοραβιανοὶ Ἀδελφοὶ» ἢ «Ἡνωμένοι Ἀδελφοὶ»—μία ὁμὰς Εὐαγγελικῶν πιστῶν τῆς Κεντρ. Εὐρώπης, ἀπόγονοι τῶν ὀπαδῶν τοῦ Οὐσσίου καὶ Ἱερωνύμου τῆς Πράγας—ἂν καὶ εὑρισκόμενοι τότε ἐν διωγμῷ καὶ ἐκδιωχθέντες ἐκ Μοραβίας εἰς τὴν Σαξωνίαν, ἀπεφάσισαν νὰ ἀπέλθωσιν ὅλοι ὡς ἱεραπόστολοι εἰς τὰς μὴ Χριστιανικὰς χώρας. Ἂν καὶ δὲν εἶχον «μήτε ἄρτον μήτε σακκίον», ἐξῆλθον πεποιθότες ἐπὶ τὸν Κύριον καὶ ὑπῆρξεν ἀπίστευτος ἡ ἐπιτυχία των. Ἐντὸς δέκα ἐτῶν εἶχον ἱδρύσει ἱεραποστολὰς εἰς τὰς νήσους τῶν Δ. Ἰνδιῶν, εἰς τὴν Ἀμερικήν, εἰς τὴν ὑπερβόρειον Γροιλανδίαν καὶ Λαπωνίαν, μεταξὺ τῶν Ταρτάρων τῆς Ἀσίας, εἰς τὴν Ἀλγερίαν, τὴν Γουϊνέαν τῆς Δυτ. Ἀφρικῆς, τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ τὴν Κεϋλάνην.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης πᾶσα δρᾶσις ἱεραποστολικὴ ἐξηρτᾶτο οἰκονομικῶς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀπὸ τὴν πολιτείαν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος ἀρχίζει ἡ περίοδος τῶν ***νεωτέρων*** ἱεραποστολῶν, τῶν ἀνεξαρτήτων πάσης κυβερνητικῆς ὑποστηρίξεως ἢ διευθύνσεως. Ἡ περίοδος αὕτη ἀρχίζει μὲ τὸν Γουλιέλμον Καίρυ (Carey) καὶ σχετίζεται στενώτατα μὲ τὴν μεγάλην ***Εὐαγγελικὴν ἀναζωπύρωσιν*** τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἥτις ἀναζωπύρωσις εἶχεν ἐνισχύσει μεταξὺ τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν, τῆς Ἀγγλίας τὴν ἀντίληψιν τῆς μεγάλης ἀξίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, καὶ τὴν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος παντὸς Χριστιανοῦ νὰ ἁρπάσῃ ἔστω καὶ μίαν ψυχὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀπωλείας, «ὡς δαυλὸν ἀπεσπασμένον ἐκ τοῦ πυρὸς» (Ζαχαρ. γ'. 2).

Ὁ Carey ἦτο Βαπτιστὴς τὸ δόγμα καὶ ὑποδηματοποιὸς τὸ ἐπάγγελμα, ἀλλ ὁ θρησκευτικός του ζῆλος τὸν ἐνίσχυσεν ὥστε βαθμηδὸν διὰ τῆς μελέτης νὰ ἀποκτήσῃ σημαντικὴν μόρφωσιν εἰς τὴν γλωσσολογίαν καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Κατὰ τὸ ἔτος 1792 ἐξέδωκε φυλλάδιον «***Περὶ τῆς ὑποχρεώσεως τῶν Χριστιανῶν ὅπως ἐργασθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν Εἰδωλολατρῶν***». Τὸ φυλλάδιον τοῦτο ἔκαμε βαθεῖαν αἴσθησιν ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὠργανώθη ἡ ***Βαπτιστικὴ Ἑταιρία πρὸς διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου μεταξὺ τῶν Εἰδωλολατρῶν.*** Μετὰ ὀκτὼ μῆνας ὁ Carey ἀπῆλθεν ὡς ἱεραπόστολος εἰς Ἰνδοστάνην. Αἱ ἐπιστολαὶ καὶ ἐκθέσεις, τὰς ὁποίας ἔστειλεν ἐκεῖθεν περὶ τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου, ἐξήγειραν μέγα ἐνδιαφέρον καὶ ἐκτὸς τῆς κοινωνίας τῶν Βαπτιστῶν, οὕτως ὥστε τὸ 1794 μία συνέλευσις Εὐαγγελικῶν ποιμένων πάσης ἀποχρώσεως ἐξέδωκεν ἔκκλησιν πρὸς τὰς ἑαυτῶν Ἐκκλησίας, ὅπως σταλοῦν ἱεραπόστολοι πρὸς τὰς νήσους τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ. Ἐκ τῆς συνεργασίας ταύτης Πρεσβυτερικῶν, Ἀγγλικανῶν, Μεθοδιστῶν, Κοινοτικῶν, καὶ Βαπτιστῶν, ἱδρύθη τὸ 1795 ἡ μεγάλη ***Ἱεραποστολικὴ Ἑταιρία τοῦ Λονδίνου,*** ἥτις ὑφίσταται καὶ ἐργάζεται μέχρι σήμερον. Μέχρι τοῦ ἐπομένου ἔτους συνελέγη ἐκ συνεισφορῶν ποσὸν 10,000 λιρῶν καὶ 26 ἱεραπόστολοι ἀνεχώρησαν διὰ τὴν Ταχίτην τῆς Πολυνησίας. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἄλλαι ἑταιρίαι ἱδρύθησαν ἐν Σκωτίᾳ πρὸς εὐαγγελισμὸν τῆς Ἀφρικῆς. Ἄλλως τε μετὰ τρία ἔτη πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἱδρύθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλικανῶν ἡ λεγομένη

«***Ἱεραποστολικὴ Ἑταιρία τῆς Ἐκκλησίας***» (Church Missionary Society), ἥτις εἰργάσθη ἔκτοτε μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας καὶ ἐν στενῇ συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων Εὐαγγελικῶν ἱεραποστολῶν. Κατὰ δὲ τὸ 1814 συνεστήθη ἡ ***Οὐεσλειανὴ*** (ἤτοι, Μεθοδιστικὴ) ***Ἱεραποστολικὴ Ἑταιρία.***

Ἐν Βασιλείᾳ τῆς Ἑλβετίας ἱδρύθη ὡσαύτως κατὰ τὸ ἔτος 1780 ἑταιρία πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ· ἐκ ταύτης ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ 1815 ἡ ***Ἱεραποστολὴ τῆς Βασιλείας*** (Baseler Mission), ἥτις ἔκτοτε διατηρεῖ σπουδαίας ἱεραποστολὰς ἐν Ἰνδοστάνῃ, Δυτ. Ἀφρικῇ, Νοτίῳ Κίνᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Τῷ 1797 ἱδρύθη ἡ ***Ὀλλανδικὴ*** Ἱεραποστολικὴ Ἑταιρία, ἥτις ἀφωσιώθη εἰς τὸν ἐκχριστιανισμὸν τῶν εἰδωλολατρῶν ἰθαγενῶν τῶν Ὀλλανδικῶν ἀποικιῶν.

(Ἀκολουθεῖ)

ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ Η ΠΟΛΙΣ ΔΑΒΙΔ

Εἰς τὴν Ἰερουσαλὴμ ἀπό τινος οἱ Ἄγγλοι διεξάγουν ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς διὰ νὰ ἀνακαλύψουν τὰ ἐρείπια τῆς «πόλεως Δαυΐδ», ἤτοι τῆς Βιβλικῆς ἐκείνης πόλεως, ἥτις ἀργότερον εἶχε περιληφθῇ ἐντὸς τῆς Ἰερουσαλήμ.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐξακολουθοῦν, ἔφερον δὲ μέχρι τοῦδε εἰς φῶς διάφορα περίεργα λείψανα προϊστορικῆς ἢ μᾶλλον «προδαβιδικῆς» ἐποχῆς, ὅπως γράφει εἰς τὸν «Ἡμερήσιον Τηλέγραφον» ὁ καθηγητὴς Μακάλιστερ, μέλος τῆς ἐπὶ τῶν ἀνασκαφῶν ἀποστολῆς.

Μέχρι τοῦδε ἔχουν ἀνακαλυφθῇ ἴχνη τῆς Βιβλικῆς πόλεως Μιλλὼ καὶ τοῦ βορείου τείχους τῆς Ἰεβουσαΐ. Διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Μιλλὼ λύεται, λέγει ὁ ἐν λόγῳ καθηγητής, ἓν τῶν δυσκολωτάτων προβλημάτων τῆς Βιβλικῆς τοπογραφίας. Διὰ δὲ τῆς εὑρέσεως τοῦ τείχους καθορίζονται σαφῶς τὰ βόρεια ὅρια τῆς προδαβιδικῆς» πόλεως.

Ἡ πόλις Μιλλὼ ἀναφέρεται ἐπανειλημμένως εἰς τὰ ἱστορικὰ βιβλία τῆς Π. Διαθήκης. Εἰς τὸ Β'. Σαμουὴλ ε'. 9. ἀναγινώσκομεν ὅτι ὁ Δαβὶδ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ὑπῆγον εἰς Ἰερουσαλὴμ πρὸς τοὺς Ἰεβουσαίους, τοὺς κατοικοῦντας ἐκεῖ, καὶ ἐκυρίευσε τὸ φρούριον Σιών· «αὕτη εἶναι ἡ πόλις Δαβίδ». Καὶ «κατῴκησεν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ φρουρίῳ καὶ ὠνόμασεν αὐτό. Ἡ πόλις Δαβίδ. Καὶ ἔκαμεν ὁ Δαβὶδ οἰκοδομὰς κύκλῳ ἀπὸ Μιλλὼ καὶ ἔσω». Ἐπίσης εἰς τὸ Α'. Βασιλέων θ'. 24: «Ἀνέβη δὲ ἡ θυγάτηρ τοῦ Φαραὼ ἐκ τῆς πόλεως Δαβὶδ εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, τὸν ὁποῖον ὁ Σολομὼν ᾠκοδόμησε δι' αὐτήν· τότε ᾠκοδόμησε τὴν Μιλλώ». Κεφ. ια'. 27: «Ὁ Σολομὼν ᾠκοδόμει τὴν Μιλλὼ καὶ ἔκλειε τὸ χάλασμα τῆς πόλεως Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ». Β'. Βασιλ. ιβ'. 20: «Καὶ ἐπάταξαν τὸν Ἰωὰς ἐν τῷ οἴκῳ Μιλλώ, ἐν τῇ καταβάσει Σιλλά».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ἡ Μιλλὼ ἦτο ἀρχικῶς μικρὸς συνοικισμὸς τῶν Ἰεβουσαίων ἐπὶ τοῦ ὄρους Σιών, καὶ τὸν συνοικισμὸν τοῦτον ἐμεγέθυνε καὶ ὠχύρωσεν ὁ Δαβίδ, ὥστε νὰ ἀποτελέσῃ μέρος τῆς «πόλεως Δαβίδ».

Ὡς γνωστὸν ἡ Ἱερουσαλὴμ τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Σολομῶντος περιέλαμβανε δύο ὑψώματα—τὸ ἕν, λεγόμενον Σιών, ἔκειτο πρὸς δυσμάς, καὶ τὸ ἕτερον πρὸς ἀνατολάς, ἐφ' οὗ καὶ ὁ Σολομὼν ἔκτισε τὸν ναόν. Μεταξὺ τῶν δύο ὑψωμάτων ἦτο μία κοιλὰς ἢ χαράδρα—ἡ τῶν Τυροποιῶν λεγομένη. Ἀλλ' οἱ ἀρχαιολόγοι ἦσαν διηρημένοι περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς «πόλεως Δαβὶδ» καὶ μέχρι σήμερον δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὴ ἡ ἀληθὴς τοποθεσία τοῦ Ναοῦ. Ὑποτίθεται ὅτι ὁ Ναὸς ἔκειτο ἐκεῖ ὅπου σήμερον ὑψοῦται τὸ Τζαμὶ τοῦ Ὀμὰρ καὶ τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων ἵσταντο ἐπὶ τοῦ Βράχου τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Τζαμίου, τὸν ὁποῖον καὶ οἱ Μωαμεθανοὶ σέβονται ὡς ἱερώτατον ἁγίασμα. Ἐννοεῖται ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ Ἱερουσαλὴμ ἦτο ὑπὸ τὴν Μουσουλμανικὴν ἢ Τουρκικὴν κυριαρχίαν, δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς ἀρχαιολόγους νὰ κάμουν ἀνασκαφὰς πλησίον τοῦ Τζαμίου τούτου. Ἀφ' ὅτου ὅμως κατὰ τὸ 1918 ἡ Ἁγία Πόλις ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, διενεργοῦνται ἔρευναι καὶ ἀνασκαφαὶ εἰς τὰ πέριξ, μολονότι δὲ δὲν ἔγεινεν ἀπόπειρα ἀνασκαφῆς ἐντὸς τοῦ Τζαμίου, τὸ πέριξ ἔδαφος, ὡς καὶ διάφορα ἄλλα σημεῖα τοῦ ὄρους Σιών, ἐρευνῶνται ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων τῆς Παλαιστινείου Ἑταιρίας.

Αἱ ἀνασκαφαὶ διεξάγονται νῦν εἰς τὸ βάθος τῆς μικρᾶς κοιλάδος, ἥτις χωρίζει τὸν λόφον τοῦ Ναοῦ ἀπὸ τὴν «Πόλιν Δαυΐδ». Ἀνεκαλύφθη βραχῶδες τεῖχος, ἐκτεινόμενον ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, ἐκτισμένον ἀπὸ ὀγκώδεις λίθους, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἀφῃρέθησαν. Εὑρέθησαν ἐπίσης τὰ ἴχνη ἑνὸς πύργου μὲ δύο πατώματα, τὸ ἄνω πάτωμα τοῦ ὁποίου φαίνεται ὅτι ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ὁπλοστάσιον. Μεταξὺ ἄλλων εὑρημάτων ὑπάρχουν καὶ δύο οἰκίαι ἀρχαιόταται Βιβλικῆς ἐντελῶς ἐποχῆς. Εἰς τὸ μαγειρεῖον τῆς πρώτης εὑρέθησαν ἀκόμη καὶ ὀστᾶ προβάτου. Καὶ εἰς τὰς δύο οἰκίας τὸ πάτωμα ἀποτελεῖται ἀπὸ μωσαϊκόν, ὄχι ὅμως ἔγχρωμον.

Αἱ ἀνασκαφαὶ συνεχίζονται καὶ ἐλπίζεται, ὅτι ὁλόκληρος ἡ «Πόλις Δαβὶδ» θὰ ἔλθῃ εἰς τὸ φῶς.

Η ΕΡΗΜΟΝΗΣΟΣ

ἢ

Τὸ καταφύγιον τῶν στασιαστῶν.

Διήγημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ἡ στάσις.

(συνέχεια)

Καλὸν θὰ ἦτο διὰ τὸν Φλέτσερ Χριστιανόν, καὶ καλὸν διὰ πάντας τοὺς ἐπὶ τοῦ πλοίου τούτου, ἂν αὐτὸς ἤκουε τὴν συμβουλὴν τοῦ φίλου του· ἀλλὰ τὸ πνεῦμά του εἶχε δοκιμασθῆ πέραν τοῦ ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ· διὰ τοῦτο ἐπῆρε τὴν ἀπόφασίν του. Ἀλλ' ὅ,τι ἡ πειθὼ τῶν λόγων δὲν ἴσχυσε, τοῦτο κατώρθωσεν ὁ καιρός. Ἠμπόδισε δηλ. τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πρώτου σχεδίου του.

Διότι ἐνῷ τὰς σκιὰς τῆς ἑσπέρας κατὰ μικρὸν διεδέχθη νὺξ ἀσυνήθους μεγα-

λοπρεπείας, ἡ βαθεῖα γαλήνη ἐξηκολούθει καὶ τὸ πλοῖον εὑρίσκετο ἀκίνητον ἐπὶ τῆς κοιμωμένης θαλάσσης. Οἱ ναῦται παρέμειναν ἥσυχοι καὶ σιωπηλοὶ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, κατεχόμενοι ἴσως ὑπὸ ἀοράτου τινος προαισθήματος, βασιζομένου ἐπὶ τῆς πείρας ὅτι τὴν γαλήνην ἐνίοτε διαδέχεται ἡ τρικυμία εἰς τὸν ἠθικὸν ἀκριβῶς ὅπως καὶ εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ πλοῖον ἔμενεν ἀκίνητον, ἦτο ἀδύνατον ὁ τολμηρὸς νέος νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιόν του εἴτε κατὰ τὴν πρώτην εἴτε κατὰ τὴν μέσην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἐκείνης. Ἠναγκάσθη ὅθεν νὰ τὸ ἐγκαταλίπῃ, τοὐλάχιστον δι᾽ ἐκείνην τὴν νύκτα, καὶ κατὰ τὴν τρίτην ὥραν τῆς πρωΐας κατῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνά του καὶ κατεκλίθη, ἵνα ἀναπαυθῇ ὀλίγον, ἐπειδὴ ἔμελλεν εἰς τὰς 4 π. μ νὰ παραλάβῃ τὴν φυλακὴν καὶ ὑπηρεσίαν.

Μόλις ὅμως τὸν εἶχε καταλάβει τεταραγμένος ὕπνος, τὸν ἐξύπνισεν ὁ ἀξιωματικὸς τῆς φυλακῆς καὶ ἠγέρθη εὐθὺς διὰ νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ κατάστρωμα. Διερχόμενος παρετήρησεν ὅτι ὁ νέος Χάϋυαρδ, ὁ σύντροφός του κατὰ τὴν φυλακήν, εἶχεν ἀποκοιμηθῇ ἐπάνω εἰς ἓν κάθισμα. Ὁ Χάλλετ, ὁ ἕτερος ἀξιωματικὸς τῆς φυλακῆς ἐκείνης, ἀπῆλθε κάπου νὰ κοιμηθῇ, διότι οὐδαμοῦ ἐφαίνετο. Ἂν ἡ ἐπιλήψιμος διαγωγὴ τῶν δύο τούτων ἀξιωματικῶν ἐξήγειρε τὸ ἤδη τεταραγμένον πνεῦμά του εἰς παραφοράν, ἢ ἂν ἡ ἀπουσία αὐτῶν τῷ παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν, τὴν ὁποίαν ἐπεζήτει, δὲν γνωρίζομεν. Εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ Φλέτσερ Χριστιανὸς ἔδωκεν ἀκρόασιν εἰς τὴν φωνὴν τοῦ πειράζοντος· ἡ συμβουλὴ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀκούσει ἀφ᾽ ἑσπέρας: «καλλίτερα προσπάθησε νὰ κυριεύσῃς τὸ πλοῖον», τῷ ἐφαίνετο ἐγκεχαραγμένη μὲ γράμματα πυρὸς εἰς τὸν νοῦν του

Ὀξὺς εἰς τὴν δρᾶσιν ὡς καὶ εἰς τὴν σκέψιν, ἔρριψε βλέμμα ταχὺ καὶ ἐταστικὸν ἐπὶ τοὺς ναύτας τῆς φυλακῆς του. Εἷς ἐξ αὐτῶν, ἱστάμενος πλησίον του καὶ βλέπων ἀτενῶς τὴν θάλασσαν, ἦτο ὁ Ματθαῖος Κουΐνταλ. Εἰς αὐτὸν ὁ Χριστιανὸς ἀπεκάλυψε σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἀκαριαίως τοῦ ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν, τοῦ νὰ κυριεύσῃ τὸ πλοῖον· καὶ τὸν ἠρώτησεν ἐὰν ἤθελε νὰ τὸν βοηθήσῃ. Ὁ Κουΐνταλ ἦτο κατὰ βάθος κακὸς ἄνθρωπος· ἦτο ὥριμος πρὸς στάσιν κατὰ τοῦ πλοιάρχου κ. Βλάη· ἐν τούτοις ἄγνωστον διατὶ δὲν συνήνεσε, καὶ ἐξέφρασεν ἀμφιβολίας περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐπιτυχίας τοιούτου σχεδίου.

— «Δὲν ἐπερίμενα νὰ σὲ εὕρω τόσον δειλόν», εἶπεν ὁ Χριστιανός, μὲ βλέμμα πλῆρες περιφρονήσεως καὶ ἀγανακτήσεως.

— «Δὲν εἶμαι δειλός, κύριε ὕπαρχε», ἀπήντησεν ὁ Κουΐνταλ. «Θὰ λάβω μέρος, ἂν καὶ οἱ ἄλλοι πράξωσιν ὁμοίως· ἐρωτήσατε κανένα ἄλλον, λ. χ. τὸν Μαρτῖνον ἐκεῖ δά!»

Ὁ Ἰσαὰκ Μαρτῖνος ἦτο ἰσχνός, ὀστεώδης, ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, τριάκοντα περίπου ἐτῶν τὴν ἡλικίαν, ὁ ὁποῖος ἐντελῶς ἀδίκως εἶχε μαστιγωθῇ ὑπὸ τοῦ Βλάη. Ὁ Χριστιανὸς τὸν ἐπλησίασεν ἀμέσως καὶ τὸν ἠρώτησε: «Θὰ μὲ βοηθήσῃς νὰ καταλάβω τὸ πλοῖον;»

— «Αὐτὸ κ᾽ ἐγὼ ζητῶ, κ. Χριστιανέ! Εἶμαι μαζύ σας», ἀπεκρίθη ὁ Μαρτῖνος προθύμως.

Ἡ ἕτοιμος προθυμία του ἀμέσως ἔκαμε τὸν Κουΐνταλ νὰ ἀποφασίσῃ: Ὁ Χριστιανὸς τότε ἀπετάθη πρὸς ἕκαστον τῶν ναυτῶν τῆς φυλακῆς του, οἱ ὁποῖοι πάντες εἶχον ὑποφέρει μᾶλλον ἢ ἧττον ὑπὸ τὴν σκληρότητα τοῦ πλοιάρχου καὶ τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι ἦσαν προθυμώτατοι νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν συνομωσίαν· ὅσοι δὲ ἐδίσταζαν, οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦσαν τὰ ἐλατήρια τοῦ δισταγμοῦ των, δὲν εἶχον τόσην ἀγάπην πρὸς τὸν πλοίαρχον ὥστε νὰ τὸν εἰδοποιήσουν περὶ τοῦ κινδύνου. Τὸ αἰφνίδιον τῆς προτάσεως καὶ ὁ φόβος τῶν στασιαστῶν τοὺς ἠνάγκασε νὰ σιωπήσουν. Βαίνων κατὰ μῆκος τοῦ καταστρώματος ὁ Χριστιανὸς συνήντησεν ἕνα ναύτην ὀνομαζόμενον Οὐΐλλιαμ Βράουν. Οὗτος ἦτο βοηθὸς βοτανικὸς ἢ κηπουρὸς προσληφθεὶς ἐπίτηδες πρὸς περιποίησιν τῶν δένδρων, ἦτο δὲ στενὸς φίλος τοῦ Χριστιανοῦ καὶ ἐν τῷ ἅμα συνεφώνησε νὰ λάβῃ καὶ αὐτὸς μέρος. «Πρέπει νὰ σπεύσωμεν!» εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ Χριστιανὸς χαμηλῇ τῇ φωνῇ, «Ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἐξημερώσῃ. Γνωρίζεις τοὺς ἄνδρας, ὡς τοὺς γνωρίζω καὶ ἐγώ. Ὕπαγε κάτω καὶ προσπάθησε νὰ κερδήσῃς ὅσος ἐξ αὐτῶν εἶσαι βέβαιος ὅτι δύνασαι νὰ πείσῃς. Μὴ χάνῃς τὸν καιρὸν μὲ τοὺς χλιαροὺς ἢ τοὺς δειλούς. Πήγαινε! Ἔλα ἐδῶ, Οὐΐλλιαμ,» προσέθηκεν ἀποτεινόμενος πρὸς ἄλλον ναύτην μεμυημένον ἤδη, «Πήγαινε κάτω καὶ στεῖλέ μοι τὸν βοηθὸν τοῦ ἀρχιπυροβολητοῦ· τὸν θέλω. Ἔπειτα κάλεσε τὸν Ἰωάννην Ἄδαμς· εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ Ἀμέριμνος Τζὰκ θὰ λάβῃ μέρος· ἀλλὰ ἐκτέλεσον τὰς παραγγελίας μου μὲ ἡσυχίαν· δὲν εἶναι ἀνάγκη θορύβων καὶ ταραχῆς!»

Ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ὁ Ἰωάννης Μίλλς, ὁ βοηθὸς τοῦ ἀρχιπυροβολητοῦ, ἄνθρωπος ἰσχυρός, μέσης ἡλικίας, ἦλθεν εἰς τὸ κατάστρωμα καὶ συμφωνήσας ἀμέσως νὰ βοηθήσῃ, ἐστάλη νὰ λάβῃ τὰ κλειδιὰ τῆς ὁπλοθήκης παρὰ τοῦ ὁπλοφύλακος ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἤθελε νὰ λάβῃ καραβίναν διὰ νὰ φονεύσῃ τὸν καρχαρίαν, ὁ ὁποῖος ἐκολύμβα ἔτι παρὰ τὸ πλοῖον.

Συγχρόνως δὲ ὁ Ἰωάννης Οὐΐλλιαμς ἐπῆγεν εἰς τὴν κλίνην τοῦ Ἄδαμς καὶ τὸν ἐξύπνησε.

—«Σχεδὸν δέν μοι ἀρέσκει τὸ πρᾶγμα» εἶπεν ὁ Ἄδαμς ὅταν ἐξύπνησεν ἀρκετὰ ὥστε νὰ ἐννοήσῃ τὸν σύντροφόν του. «Ὅλα λέγεις εἶναι ἀληθῆ, Οὐΐλλιαμς· τὸ πλοῖον διαφέρει ὀλίγον ἀπὸ κόλασιν, ἀφ᾿ ὅτου ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Σπιτχαίδης καὶ ὁ πλοίαρχος Βλάη δὲν εἶναι πολὺ ἄξιος ἐλέους· ἀλλὰ μία στάσις εἶναι ἔγκλημα, ὅπως καὶ ἂν τὰ πάρῃς καὶ πολὺ ἀμφιβάλλω ἂν αἱ περιστάσεις ἠμποροῦν νὰ μᾶς δικαιώσουν.»

Αἱ σκέψεις καὶ ἡ λογικὴ τοῦ Ἄδαμς ἦσαν καλαί ἀλλ᾿ αἱ ἀμφιβολίαι του ἐξηφανίσθησαν ἐντελῶς ὅταν εἶδε τὸν Χριστιανὸν νὰ εἰσέλθῃ ἀποτόμως, νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν ὁπλοθήκην, ἥτις ἔκειτο ἀντικρὺ τῆς κλίνης τοῦ Ἄδαμς καὶ ν᾿ ἀρχίσῃ νὰ διανέμῃ ὅπλα εἰς ὅλους τοὺς ἄνδρας, ὅσοι ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. Βλέπων τοῦτο καὶ φοβούμενος μὴ εὑρεθῇ μὲ τὴν ἀσθενεστέραν μερίδα ὁ Ἄδαμς ἠγέρθη, ὥπλισεν ἑαυτὸν μὲ σπάθην καὶ ἀνέβη εἰς τὸ κατάστρωμα.

Ἡ πρωΐα τῆς 28ης Ἀπριλίου ἤρχισεν ἤδη νὰ χαράζῃ. Ἀλλὰ πρὶν ἔλθῃ ἡ ὥρα ἐκείνη, τὸ μεγαλείτερον μέρος τοῦ πληρώματος προσεχώρησεν εἰς τὴν στάσιν καὶ ὡπλίσθη. Καὶ ὅμως ὅλα ταῦτα ἔγειναν μὲ τόσην ἡσυχίαν καὶ τάξιν, ὥστε οἱ λοι-

ποὶ ἄνδρες τοῦ πληρώματος δὲν ἀντελήφθησαν τὸ παραμικρόν. Βεβαίως τινὲς ἐκ τῶν δυναμένων νὰ εἰδοποιήσουν τὸν πλοίαρχον ἐφοβοῦντο. Μεταξὺ τῶν κοιμωμένων ἔτι ἀξιωματικῶν ἦτο εἷς ὀνόματι Πέτρος Χέϋβουδ, ἀξιωματικὸς καλὸς καὶ θαρραλέος· ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς νεότητος καὶ ἀπειρίας του καὶ τῆς ταραχῆς του ὅταν ἀφυπνίσθη αἰφνιδίως, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς στάσεως, περιῆλθεν εἰς κατάστασιν ἀπραξίας, καὶ διὰ τοῦτο κατόπιν ἐλογίσθη μετὰ τῶν στασιαστῶν.

Ὀλίγον μετὰ τὰς 5 π. μ. οἱ ὡπλισμένοι ἄνδρες ἐξεχύθησαν ἡσύχως ἀπὸ τῆς πρώρας καὶ ἔκαμαν κατοχὴν τοῦ καταστρώματος. Φρουροὶ ἐτάχθησαν εἰς τὰς θύρας τῶν δωματίων τῶν ἀξιωματικῶν καὶ εἰς τὰς κλίμακας. Τότε οἱ Φλέτσερ Χριστιανός, Ἰωάννης Ἄδαμς, Ματθαῖος Κουΐνταλ, Οὐΐλιαμ Μὰκ Κόϋ, Ἰσαὰκ Μαρτῖνος καὶ ἕτεροι ἐπροχώρησαν πρὸς τὴν πρύμνην, ὡπλισμένοι μὲ καραβίνας, λόγχας καὶ ξίφη· ἀφίσαντες δὲ τὸν Μαρτῖνον φύλακα τῆς γεφύρας κατέβησαν οἱ λοιποὶ πρὸς τὸ δωμάτιον τοῦ πλοιάρχου Βλάη.

Ὁ κυβερνήτης τῆς Βάουντυ, ἐν παντελεῖ ἀγνοίᾳ τῆς ἐπερχομένης θυέλλης, τὴν ὁποίαν ὁ σκληρὸς καὶ ὠμὸς τρόπος του εἶχεν ἐξεγείρει, ἔκειτο ἡσύχως κοιμώμενος εἰς τὴν κλίνην του.

Τὸν ἐξύπνησαν μὲ τραχὺν τρόπον καὶ τὸν διέταξαν νὰ σηκωθῇ.

—«Διατὶ τόση βία ;» «Ἠρώτησε τὸν Χριστιανόν, καθὼς ἐξηναγκάσθη νὰ ἐγερθῇ ἐκ τῆς κλίνης.

—«Σιωπή ! εἶπεν ὁ Χριστιανὸς μετ' αὐστηρότητος· «γνωρίζεις τὸν λόγον ἀρκετὰ καλά ! Δέσατε τὰς χεῖράς του, παιδιά !»

Μὴ ὑπακούων εἰς τὴν προσταγὴν νὰ σιωπήσῃ, ὁ πλοίαρχος ἐφώναξε τότε ὅσον ἠδύνατο δυνατά: «Βοήθειαν ! βοήθειαν !»

—«Σιώπησε, ἂν δὲν θέλῃς νὰ ἀποθάνῃς !» εἶπεν τότε ὁ Χριστιανὸς στηρίζων λόγχην ἐπὶ τοῦ στήθους του.

Ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὴν κραυγὴν τοῦ πλοιάρχου, ἀφοῦ αἱ κλίμακες ὅλαι ἐφρουροῦντο. Δὲν τοῦ ἔδωκαν καιρὸν νὰ ἐνδυθῇ, ἀλλὰ τὸν παρέσυραν ἐπάνω εἰς τὸ κατάστρωμα, ὅπου ἐν πολλῇ συγχύσει καὶ μὲ πολλὰς ὑβριστικὰς κραυγὰς ἔγειναν ἑτοιμασίαι νὰ καταβιβασθῇ μία λέμβος, διότι εἶχεν ἀποφασισθῇ νὰ ἐγκαταλείψουν τὸν Βλάη καὶ τοὺς φίλους του ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλάσσης. Κατ' ἀρχὰς ὑπῆρχε μεγάλη συζήτησις μεταξὺ τῶν στασιαστῶν περὶ τοῦ ποίαν λέμβον ἔπρεπε νὰ δώσωσιν εἰς αὐτούς· ἐπὶ τέλους ὅμως συνεφώνησαν ὡς πρὸς τοῦτο.

«Καταίβασέ την, σύντροφε, καὶ ἀμέσως, ἄλλως πρόσεξε διὰ τὸν ἑαυτόν σου !

Ἡ διαταγὴ ἐδόθη πρὸς τὸν κελευστὴν καὶ ἐδόθη μὲ τόνον αὐστηρόν, διότι ἦτο γνωστὸν ὅτι τὰ εἶχε καλὰ μὲ τὸν πλοίαρχον. Αὐτὸς ὑπήκουσεν ἀμέσως βοηθούμενος προθύμως ὑπὸ τῶν ναυτῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχαιρον ὅτι πρόκειται νὰ ἀπαλλαχθοῦν ἀπὸ τὸν τυραννικὸν κυβερνήτην των.

—«Ὁρίσατε κ. Χάϋουαρδ καὶ κ. Χάλλετ, ἐμβῆτε καὶ σεῖς εἰς τὴν λέμβον», εἶπεν ὁ Χριστιανός, ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο βασανιζόμενος ὑπὸ συγκρουομένων αἰσθημά-

των. Ἀλλ' ἡ φωνὴ καὶ τὸ βλέμμα του ἦσαν ἱκανὰ διὰ τοὺς νέους ἐκείνους ἀξιωματικοὺς καὶ ὑπήκουσαν ἀμέσως.

Ὁ γραμματεὺς κ. Σαμουὴλ καὶ ἄλλοι τινὲς διετάχθησαν τότε νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν λέμβον. Κατὰ ταύτην τὴν στιγμὴν ὁ πλοίαρχος Βλάη ἐπεχείρησε νὰ ὁμιλήσῃ καὶ ἠρώτησε ποῖοι εἶναι οἱ σκοποὶ τῶν στασιαστῶν. Ἀλλὰ ὁ Χριστιανὸς τὸν διέταξε νὰ σιωπήσῃ ἐπὶ ἀπειλῇ ἀμέσου θανάτου. Ὡρισμένα πρόσωπα τότε διετάχθησαν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν λέμβον, καὶ εἴς τινας αὐτῶν ἐπετράπη νὰ λάβουν μεθ' ἑαυτῶν σχοινία, πανία, πᾶν ἀναγκαῖον διὰ ψάρευμα, ἱστία καὶ ἄλλα πράγματα, τοῖς ἐπετράπη ὡσαύτως νὰ λάβωσιν ἀσκὸν ὕδατος ἑξήκοντα ὀκάδων, πεντήκοντα λίτρας ἄρτου, μικρὰν ποσότητα ῥουμίου καὶ οἴνου, γνώμονα καὶ ναυτικὴν πυξίδα.

Ἀφοῦ δὲ πάντες οἱ ἄνδρες οἱ μὴ συμφωνοῦντες μὲ τοὺς στασιαστὰς εἰσῆλθον εἰς τὴν λέμβον, τότε ὁ πλοίαρχος Βλάη διετάχθη νὰ εἰσέλθῃ καὶ αὐτός. Ὁ Μαρτῖνος εἶχεν ὁρισθῇ φρουρός του, καὶ ἐφάνη ἐπιεικὴς πρὸς αὐτόν, διότι τοῦ ἔδωκε ἓν πορτοκάλιον νὰ βρέξῃ τὰ ξηρὰ χείλη του· διὰ τοῦτο ὅμως τὸν ἀντικατέστησαν διὰ τοῦ Ἄδαμς. Ὁ Βλάη ἐκύτταξε τριγύρω του ἀλλὰ μόνον ἐχθρικὰ βλέμματα συνήντησαν αἱ ὀφθαλμοί του, διότι εἶχεν ἀπολέσει τὴν ἀγάπην ὅλων τῶν ἐν τῷ πλοίῳ, ἀκόμη καὶ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἠρνήθησαν νὰ στασιάσουν, ὡς ἀποστρεφόμενοι τὴν στάσιν καὶ ἔχοντες ὀρθὴν ἰδέαν τοῦ καθήκοντος καὶ τοῦ ὅρκου των, ὥστε θὰ ἦσαν πρόθυμοι νὰ τὸν βοηθήσουν, ἂν μὴ ὁ μέγας ἀριθμὸς καὶ τὸ ἀποφασιστικὸν τῶν στασιαστῶν τοὺς ἐφόβιζεν. Ὁ ἀρχιπυροβολητὴς μάλιστα εἶχεν ἐπιχειρήσει νὰ μαζεύσῃ ἄνδρας τινας κατὰ τῶν στασιαστῶν ἀλλ' ἀπέτυχε καὶ ἤδη ὁ δυστυχὴς Χέϋβορδ εὑρίσκετο καὶ αὐτὸς εἰς τὴν λέμβον.

Ὁ νεώτατος ἀξιωματικὸς ἔβλεπε τὰ γινόμενα ἐν ὀνείρῳ. Ἐπὶ τέλους δὲ κατέβη κάτω διὰ νὰ λάβῃ ὀλίγα πράγματα, ἔχων κατὰ νοῦν νὰ εἰσέλθῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν λέμβον, ἀλλὰ διετάχθη νὰ μένῃ κάτω. Τὸ αὐτὸ ὑποτίθεται ὅτι συνέβη μὲ ἕνα ἄλλον ἀξιωματικό,ν τὸν Ἐδουάρδον Γιώγγ, ὁ ὁποῖος οὐδόλως ἐφάνη ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα. Ἐλέχθη κατόπιν ὅτι οἱ ναῦται ἐπίτηδες εἶχον διατάξει τοὺς ἀξιωματικοὺς τούτους νὰ μείνουν κάτω, καὶ ἐκράτησαν αὐτούς, διὰ νὰ τοὺς ἔχουν πρὸς κυβέρνησιν τοῦ πλοίου, ἂν ἤθελε συμβῇ τι κακὸν εἰς τὸν κ. Χριστιανόν.

Τώρα δὲ ὁ Βλάη ἔκαμε τὴν τελευταίαν ἐπίκλησίν του.

—«Σᾶς δίδω τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου, κ. Χριστιανέ,» εἶπεν, «ὅτι θὰ λησμονήσω ὅλα ὅσα ἔγιναν σήμερον, ἂν μεταβάλητε τὴν ἀπόφασίν σας. Ἐγκαταλείπων ἡμᾶς ἐδῶ ἐν τῷ ἀνοικτῷ ὠκεανῷ, μᾶς καταδικάζητε εἰς βέβαιον θάνατον· Σκεφθῆτε τὴν σύζυγον καὶ τὰ παιδιά μου!»

—Ὄχι πλοίαρχε Βλάη, ἀπεκρίθη σοβαρῶς ὁ Χριστιανός· «ἂν σεῖς εἴχετε τιμήν τινα, τὰ πράγματα δὲν θὰ εἶχον φθάσει ἕως ἐδῶ καὶ ἂν ἐφροντίζετε καθόλου περὶ τῆς συζύγου καὶ τῶν παιδίων σας, ἔπρεπε νὰ τὸ κάμετε ἐνωρίτερον καὶ νὰ μὴ φερθῆτε τόσον ἀπανθρώπως πρὸς ἡμᾶς. Τώρα εἶνε πλέον ἀργά. Ἐμπρός, κύριε,

οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ναῦταί σας εἶναι ἤδη εἰς τὴν λέμβον, καὶ πρέπει νὰ ὑπάγητε μαζύ των. Ἄν ἐπιχειρήσητε νὰ ἀντισταθῆτε θὰ ἀποθάνητε».

Βλέπων ὅτι ματαίως θὰ ἐζήτει ἄλλην λύσιν ὁ Βλάη τοὺς ἀφῆκε νὰ τὸν καταβιβάσουν εἰς τὴν λέμβον. Ἐκεῖ αἱ χεῖρές του ἐλύθησαν.

—«Τοὐλάχιστον θὰ μᾶς παραχωρήσητε ὅπλα διὰ νὰ ὑπερασπίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν ἀγρίων;» εἶπεν. Ἀλλ᾽ οἱ στασιασταὶ ἠρνήθησαν νὰ τοῖς δώσουν πυροβόλα ὅπλα, καὶ μόνον ξίφη ἐπὶ τέλους τοῖς ἐδόθησαν. Ταύτην τὴν στιγμὴν ὁ Ἰσαὰκ Μαρτῖνος κατέβη ἡσύχως πρὸς τὴν λέμβον, ἀλλ᾽ ὁ Κουΐνταλ στρέφων κατ᾽ αὐτοῦ τὴν καραβίναν του ἠπείλησεν ὅτι θὰ τὸν φονεύσῃ, ἂν δὲν ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ πλοῖον. Ὁ Μαρτῖνος ὑπήκουσεν ἀκουσίως καὶ ἀμέσως μετὰ ταῦτα ἡ λέμβος ἐλύθη.

Τὸ πλήρωμα τῆς Βάουντυ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον περιελάμβανε 44 ἐν ὅλῳ ἄτομα. Δέκα ὀκτὼ ἐξ αὐτῶν ἐγκατελείφθησαν μετὰ τοῦ πλοιάρχου ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Οἱ λοιποὶ εἴκοσι πέντε ὡδήγησαν τὸ πλοῖον ὀπίσω πρὸς τὰς εὐηλίους νήσους τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ.

(ἀκολουθεῖ). *Ξ. Π. Μ.*

Ἡμαρτημένων διόρθωσις.— Εἰς τὸ τεῦχος ἡμῶν τοῦ Ὀκτωβρίου παρεισέφρυσαν δύο τυπογραφικαὶ ἀβλεψίαι, ἃς θεωροῦμεν ἐπιβεβλημένον νὰ διορθώσωμεν.

Ἐν σελίδι 293 στίχῳ 7 ἐκ τῶν κάτω, ἀντὶ «τὸ ράσσον κάμνει τὸν παππᾶ» ἀναγνωστέον «τὸ ράσσον *δὲν* κάμνει τὸν παππᾶν».

Ἐπίσης ἐν σελίδι 305, στίχῳ 14 ἐκ τῶν ἄνω, ἀντὶ τοῦ «ἐξεστράτευσε μετὰ τῶν ἀντιθέτων», ἀναγνωστέον «ἐξεστράτευσε **κατὰ** τῶν ἀντιθέτων».

Ἡ
ἦτο γνωσ
μενος προθ
θοῦν ἀπὸ τὸν
—«Ὁρίσαι
εἶπεν ὁ Χριστιανός,